

AGU

Nr. 37

15. September 1923

DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI
J. S A A R

Tallinnas, Narva mnt. 19.

Pakub austatud daamidele kõige suuremas valikus elegantsemaid viimaste Pariisi modellide järgi valmistatud õhtu- ja balli-tualette, siidi ja villaseid kleite, pluuse, kuubesid, pesu j. n. e. valmis ja
tehakse tellimiste järgi.

Töö osavate meistrite järelevalvel kiire ja korralik.

Hinnad väljaspool võistlust.

Tallinna Eesti Kirjastus-Uhisus
«PÄEVALEHT»

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate võimalusiega sisseseatud

trükkoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioonmasinad, kiirpressid ja ladumasinad. Kõige miimekesisem trükitäh-
tede valik j. n. e. j. n. e.

Litograafia

Offsettrükk

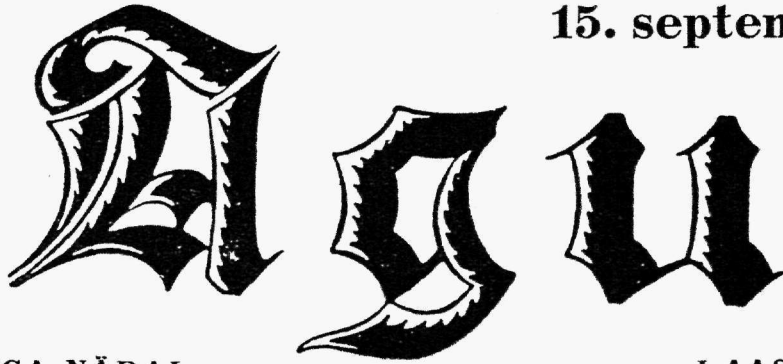
Kõige täielikum, moodsate abinõudega töötav

tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal oma täiesti uue sisseseade tõttu paremate väljamaa selleskohaste ettevõteteiga -- julgesti võistelda --

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. ESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

KUNST LUGEDA.

ALBERT CIMPI järel H. K.

Meie ei loe kõik ühtemoodi, ka iga trükk- või käsikirja ei loeta ühtemoodi.

On hulk inimesi, kes lugemiseks „tarvitavad ainult silmi“, nagu ütles Voltaire. Ta lisab juure: „Lugemine on väga harilik nähtus, kuid viljakat lugemist leitakse harva.“

Aga Voltaire'i ajal loeti ometi palju vähem kui praegu.

Samale otsusele jõuab ka Goethe, suurim kriitikute seas. Tema kõneleb sellest, kui raske on sagedasti lugeda filosoofilist või teaduslist tööd ning ütleb: „On inimesi, kes ei aimagi, palju vaeva ja aega nõuab lugema õppimine. Olen õppinud 80 aastat, aga ma ei või veel öelda, et nüüd mõistaksin lugeda.“

Sainte-Beuve tõendab samuti: „On vähe inimesi, kes mõistavad lugeda“. Kriitikut defineerib ta väga tabavalt järgmiselt: „inimene, kes mõistab lugeda ja õpetab seda teistele“.

On mitmesuguseid lugemisviise.

Loetakse pikkamisi, täht-tähelt, hardusega, nautides ja maitsedes loetavat, eriti mitmendat korda loetavat.

Harilikult loetakse mingit raamatut, millega tahetakse tutvuneda, kas vahelduseks või eneseharimiseks.

Loetakse kiiresti, neelates, kui jutustus meid kaasa kisub; ehk lihtsalt lastakse silmad ridade üle joosta, lugedes mõnda ajalehe vähehuvitavat artiklit ehk muud keskpärast teost.

On raamatuid, mida võib lugeda ainult katketena, väikeste annustena: need on mõtete ja määruste kogud. Lugeda ühe võttega näit. La Rochefoucault'i mingit teost, — oleks kasuliku asemel õige igav ja raskesti seediv töö. Ei

neelata ju kunagi karbi täis pille korraga, neid võetakse ükskhaaval.

Ainuke mitteigav viis mõteteose lugemiseks on: lehitseda teda juhuslikult, lugeda korraga ainult paar lehekülge ja siis loetava üle mõtelda.

Sagedasti armastatakse lemmikteoseid lugeda valju ehk poole häälega.

Valju häälega lugemine, mida arstiteadus peab tervishoidliseks, aitab väga mõtteid ja sõnu meeles pidada. Näitlejaile ja kõigile päheõppijaile on see hästi tuntud. Pealegi valgustab valju häälega lugemine kõige paremini loetava raamatu stiili puudusi, väljenduste ebaselgust, arenemiskäigu venivust, kirjeldatud tunnete ebausutavust.

On koguni inimesi, kes ei saa aru loetavast, kui nad ei loe valju häälega.

Valju häälega lugemine pole mitte ükski tähtis tegur mälu arendamiseks, tema ergutab ka mõtlemisele. Võiks nimetada hulga kirjanikke, kes on loonud kõik omad teosed, neid valju häälega deklameerides.

* * *

Mis puutub „ette lugeda laskmisse“, siis tuleks seda jätta ainult haigetele ja pimedatele, ehk küll mitmed kuulsad eeskujud teda soovivad.

Keegi Prantsuse kirjamees ütleb:

„Miski ei sarnane lugemisele vähem, kui ette lugeda laskmine. See on kui laul, mida ebavastaselt saadetakse. Igaühel on oma viis kaasa elada sellele, mida ta loeb.“

Taas kirjutab teine:

„Saamatu lugeja võib sootuks rikkuda ühe

kauni teose mõju. Tema kogelemised, valed intonatsioonid, hääli abitu interpreteerimine eksitavad vahetpidamata ja halvavad teie tähelepanu ning hävitavad teie üldmulje.“

Sainte-Beuve palkab omale sagedasti lugejaid. Tema kirjutab sellest: „Õhtud on pikad üksikule inimesele, parim ajaviide on talle hea raamat. Minu silmad jäävad nõrgemaks, olin sunnitud otsima head lugejat ja leidsin ka. Nii läheb lugemine küll pikkamisi, siiski on ta meeldiv“.

* * *

Teile ei meeldi mingi raamat, te lehitsete teda kiiresti; kuid te võite leida koha, mis teid veetleb, te vähendate kiirust, vahest koguni algate uuesti.

Paljud lugejad ei jäta põhimõttelikult loetavas midagi vahele.

Sarnaste ülihooslate lugejate kohta ütleb Doudan, kel muuseas oli komme alata romaani lugemist ikka lõpust, järgmist: „Lugemist peab valima oma kalduvuste, oma maitse järele. On inimesi, kes loevad kangekaelselt seda, mis neile igav. Ma kahtlen, et nad midagi võidavad selle ebatänuuliku tööga. Peab lakkama lugemast, kui näete, et raamat mõnekümne lehekülje järele teid ei köida.“

Vanemas eas avaldub nende lugejate juures, kes midagi vahele ei jäta, teatud pelgus mitmeandeliste tööde vastu. See on väga loomulik nähtus. See on kui lühikese ekskursiooni asemel pika reisi ettevõtmine.

Koguni pikad romanid, välja arvatud ajalehe joonealuses ilmuvad, mida neelatakse kildudena, peletavad paljuid lugejaid: „Ma pole kunagi lugenud Tolstoi: Sõda ja rahu, ma ei või: see on liig pikk. Ehk Monte-Cristo, kuus suurt raamatut! Tean küll, et see on väga ilus, liigutav, ütlemata huvitav, mulle korratakse seda igal pool, kuid ta on liig pikk, mul pole seks aega.“

New-Yorgi ühe avaliku raamatukogu direktor avaldas järgmist: „Mingi mitmeandelise töö I annet loetakse rohkem kui II, II annet rohkem kui III jne. Dickens'i: „Our mutual Friend“ nelja annet loeti järgmiselt: esimest raamatut lugesid 5 inimest, teist — neli, kolmandat — üks, neljandat ei lugenud keegi. Carlyle: Prantsuse revolutsiooni kolme annet loeti: esimest 18, teist 10, kolmandat 8. Hume: Inglismaa ajalugu kuut annet järgmiselt: esimest 24, teist 7, kolmandat 5, neljandat 2, viiendat 1 ja kuuendat 1.“

Kirjastajad konstateerivad samuti, et mitmeandeliste teoste järele pole sarnast nõudmist kui üheandeliste järele.

* * *

Kõigile neile, kes töötavad raamatute ja käsikirjade seas, on hästi tuntud „ülesilmamine“.

Kuidas saada ruttu teada raamatu sisu ja väärtust? „Visates silma“ kõige pealt sissejuhatus ja peatükkide registrile.

Kuulsast raamatukoguhoidja Magliabecchi'st kirjutatakse: „kui üks uus teos sattus tema kätte, vaatas ta ruttu üle sissejuhatused, pühendused, registrid, peajaotused ning teadis küllalt teose sisust, isegi allikaist, mida autor kasutanud.“

Théophile Gautier ütleb pool-tõsiselt, pool-naijatades oma arvamise sissejuhatuses ja registrist: „Ma ei tea, olete te nii jultunud, et jätate lugemata sissejuhatus. Tahan loota vastupidist teie vaimust ja võimisest. Mina näiteks, ma soovitan teile oma süsteemi, loen ainult sissejuhatusi ja registreid, sõnaraamatuid ja katalooge. See on suurepärane aja ja vaeva ökonoomia: seal on kõik, sõnad ja ideed. Sissejuhatus on idu, register vili; vahepealsed lehed jätan ma kui kasutatud vahele“.

On lugejaid, kes loevad ainult lehitsedes, et leida siit ja sealt mõne kauni ütelse või väljenduse.

Montaigne luges sagedasti nii: „ma lehitsen sel tunnil üht raamatut, teisel tunnil teist, katkendliselt, ilma eesmärgita ja korrata. Me silased korjavad ühelt ja teiselt lillelt ning valmistavad mett, mis ei ole siis enam tüümian või kanarbik. Niisama muudan ja segan mina laenatud katked oma tööks“.

Voltaire kirjutas ühes kirjas: „ma veedan oma elu, otsides kalliskive sõnnikust. Kui ma ühe leian, panen ma ta kõrvale ja katsun teda. Sellest küljest võivad vahest halvad raamatud kasulikud olla“.

* * *

Peaaegu erandita loevad noored inimesed kiiremini kui vanad, nad neelavad rohkem raamatuid, kui naudivad neid.

Kiirus oleneb lugeja silmade omadusest ning väga palju loetava raamatu laadist: üks lehekülg metafüüsikat nõuab muidugi rohkem aega kui lehekülg komöödia või romaani dialoogi; emakeelset raamatut loetakse kiiremini kui võõrakeelset.

Dr. Javal tõendab, et kergesti loetakse 100 sõna minutis, kuid on isikuid, kes võivad lugeda 500 sõna minutis. See viimane arv on tema arvates mõttes lugemise kõige kõrgem piir. Ta jutustab edasi ühest oma sõbrast, kes vajas Paul Bourget romaani „Cruelle Enigme“ lugemiseks. midagi vahele jätmata, ainult ühe tunni, lugeses selkombel 550 sõna minutis, ning ühest teisest, kes luges mõttes 800 sõna minutis, häälega 360

sõna minutis. Viimast peab tema päris erakorraliseks nähtuseks.

Kindlasti on 800 sõna minutis tuntuvalt suurendatud, kuid ta võib siiski olla, arvesse võttes lugeja omadusi, tema silmade võimisi, tähelepanuvõimet, tema iga ja veel, nagu varemalt tähendatud, loetava teose laadi.

Millal loetakse kõige rohkem?

Cambridge'i avalik raamatukogu vastab sellele: 14-aastane alaealine loeb keskmiselt 43 raamatut aastas, 20-aastane loeb 50 raamatut, 30-aastaselt on lugemise tarve kõige suurem; selleaalsed loevad keskmiselt 174 raamatut aastas; 50-aastaselt on keskmine raamatute arv 27, 60-aastaselt on ta ainult 15 raamatut aastas.

* * *

Inimelu on nii lühike ja heade raamatute arv, mida p e a b l u g e m a ehk p e a k s l u g e m a on nii suur, et tohiks lugeda ainult meisterteoseid.

„Loetakse liig palju keskpäraseid raama-

tuid, raisatakse aega ning ei võideta midagi“. kaebas Goethe Eckermann'ile.

Samuti arvas Lacordaire: „peab lugema ainult suurte nimede meisterteoseid, meil pole teiste jaoks aega“.

On hea nõuda vaheldust lektüüris, kuid siiski ei tohi valida juhuslikult ja korrata.

Tähelepanuväärt on Gui Patin'i, ameti poolest arsti ja suure raamatutesõbra, lugemise meetod: lugeda ehk üle silmata erialasse puutuvaid teoseid, millest ammutatakse kasu, ja nautida eelistatud autoreid, mis valmistab inimesele lõbu.

Kuid ükskõik, kas te loete või lehitsete, hoidke omale alati valmis pliats ja vihik, et tähendada sinna, mis leiab huvitavat. Isegi üle silmades ajakirja, romaani, kuulutust võite te leida midagi, mis teid huvitab, teile väärtuslik või tarvilik teie töös, õppimises ning mille unustamist te hiljem võite kibedasti kahetseda: kõrvaldage seda kahetsust. See on ainus abinõu hästi kasutada loetavat.

POLIKUSCHKA.

LEO TOLSTOI JUTUSTUS. TÕLKINUD J. M.

2

Puusepa naisel oli olnud alles täna hommikul Akulinaga tuline pahandus potitäie lehelise pärast, mis Polikei lapsed olid ümber valanud, ja tal oli esimesel silmapilgul heameel kuulda, et Polikeid kutsutakse proua juure: mõistagi, mitte hea pärast. Sealjuures oli ta peenike, poliitiline ja väga terava keelega daam. Keegi ei mõistnud osavamini kui tema teist inimest sõnadega siledaks pügada, nõnda igatahes mõtles ta iseendast.

— Vast tahetakse linna saata, midagi ostma, — jätkas ta. — Minu arvates valitakse ikka õige inimene, sellepärast teid saadetaksegi. Ostke siis mulle üks neljandikukene teed, Polikei lülitsh.

Akulina tõrjus pisarad tagasi ja ta huuled venisid hõelailmeliseks. Küll oleks ta heameelega selle lurjuse, puusepa naise, roppudest juustest kinni haaranud. Aga kui ta silmad oma laste peale pööras ja mõtles, et need jäävad vaesteks lasteks ja ta ise soldati-leseks, siis unustas ta salvaja puusepa naise, kattis näo kätega, istus asemele, ja ta pea langes patjadele.

— Memmeke, sa pidistad mind lässu, — nurises pudikeelega tüdrukuke, oma vammust ema küünarnuki alt välja tirides.

— Kui te ometi kõik kärvaks! Mureks olen

teid ilma sünnitanud! karjatas Akulina ja pistis valju häälega nutma, puusepa naise suureks lõbuks, kes ei olnud veel unustanud hommikust lehelise lugu.

IV.

Möödus pooltundi. Laps hakkas karjuma. Akulina tõusis asemelt ja andis talle imeda. Ta ei nutnud enam, vaid hoides käsivarred oma ikka veel ilusa, kõhnapoolse näo ümber, vahitis üksisilmi lõpule põleva küünla tulde ja haudus mõtteid selle üle, mispärast ta mehele oli läinud, mispärast on tarvis niipalju soldatid ja veel, kuidas ta puusepa naisele saaks kätte tasuda.

Kuuldusid sammud; ta pühkis näolt pisarate jäljed ja tõusis üles, et mehele teed anda. Polikei astus sisse trumbina, viskas mütsi voodi peale, puhus pikalt hinge ja hakkas vööd lahti päästma.

— Noh, mis oli? Mispärast kutsus?

— Hm... teadagi! Polikuschka on viimne inimene, aga kui mõni asi toimetada, siis keda? Polikuschkat.

— Missugune asi?

Polikei ei rutanud vastusega; ta pani piibu tossama ja sülgas.

— Kaupmehe juure, raha järele käskis sõita.

NÄITED INGLISE KUNSTIST.

Pilt maa-elust. Thomas Gainsborough' maali järele.

— Raha tooma? — küsis Akulina.

Polikei muigatas ja noogutas pead.

— Küll on teine osav sõnades! Sinu peale näidati, ütleb, et sa ei ole ustav inimene, mina aga usaldan sind enam, kui kedagi teist. (Polikei rääkis valjusti, et naabrid kuuleks.) Sa töotasid mulle meelt parandada, ütleb, siin on sulle tähendab, esimene tõendus, et ma sind usun: sõida, ütleb, kaupmehe juure, võta raha ja too ära. Mina, räägin, armuline proua, meie, räägin, oleme kõik teie orjad ja peame teenima nagu Jumalat, nii ka teid, sellepärast ma tunnen ennast, et võin kõik teha teie tervise kasuks ja mingisugusest teenistusest ei või ennast ära ütelda; mida käsete, seda teen, sellepärast, et mina olen teie ori. (Ta muigatas jälle sellesama, nõrga, heasüdamlise ja süüdlase inimese imeliku naeratusega.) Eks

sa siis toimetad kõik õieti? ütleb. Kas mõistad, ütleb, et sinu saatuse oleneb sellest? Miks ma ei mõista, et ma võin kõik teha. Kui minu peale on räägitud laimujuttu, eks süüdistada võib igauhte, minul aga pole vist küll iganes ega kuidagi teie tervise vastu midagi halba mõtteski olnud. Rääkisin ja rääkisin nii kaua, et mu proua läks mul päris pehmeks. Sina, ütleb, jääd mulle siis esimeseks inimeseks. (Ta vaikis natuke aega ja jälle peatas toosama naeratus ta näol.) Ma väga tean, kuidas nendega rääkida. Juhtus varemalt, siis, kui ma veel renti käisin kogumas, kuidas mõni peale kargas! Las' mind aga temaga rääkida, küllap õlitan teise ära nii, et siidiseks läheb.

— Ja palju raha? — päris veel Akulina.

— Kolm pooltuhat rubelit, — vastas hoolimatult Polikei.

Naine vangutas pead.

— Millal sõita?

— Käskis homme. Võta hobune, ütleb, missugune tahad, astu kontori sisse ja sõida Jumala nimel.

— Kiitus sulle, Issand! — ütles Akulina üles tõustes ja enesele risti ette heites. — Jumal aidaku sind, Iljõtsh, — lisas ta juure sosinal, et vaheseina taga ei kuulda ja meest särgi varukast kinni hoides. — Iljõtsh, kuula mind, Kristuse-Jumala nimel palun sind.

kui sõidad, suudle risti, et mitte tilkagi suhu ei võta.

— Arvad siis, et hakkam jooma, niisuguste rahadega sõites! — purskas ta upsakalt. — Küll aga mängis seal keegi osavalt laberit, püsti ime! — lisas ta tüki aja pärast oma ette naeratades juure. Vist preili. Mina seisin, näed nii, tema ees, proua ees, klaaskapi juures, preili aga seal, ukse taga, veeretab ja veeretab. Kui laseb aga lahti ja nii ladusalt seab teine häält, et, ma ütlen! Mängiksin minagi, tõsijutt. Küll mina saaksin! Akuraat saaksin kätte. Ma nihukeste asjade peale meister. Särk anna mulle homme puhas.

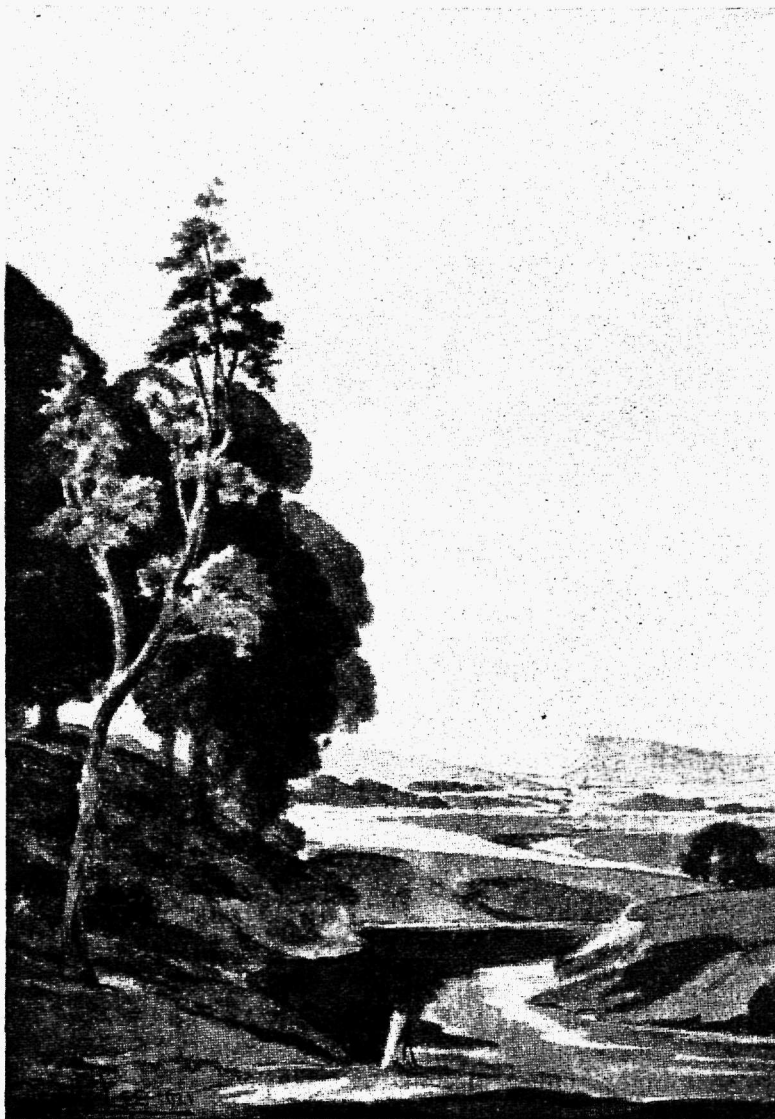
Ja nad heitsid puhkama, õnnelikud.

V.

Külakogu aga käratses kontori juures. Ei olnud ka naljaasi. Peaaegu kõik külamehed

olid koos ja vahepeal, kus Jegor Mihailovitsch käis proua juures, kattusid pead mütsidega, kuuldus ühekorraga rohkem hääli ja need hääled olid läinud tugevamaks. Öhus hõljus tihe madalate häälte sumin, mille sekka ainult harvasti kuuldusid kõnelejate hingeldav-kähisevad karjatused; ja see häälte kõmin tungis nagu merelainete kohin proua akenzeni, kes seda kannatada ei võinud ja igakord, neid hääli kuuldes, närvilist rahutust tundis, sarnast tolele tundmusele, mida tekitab vali pikne: osalt õudne, osalt vastik oli see. Talle näis, et hääled kasvavad veelgi tumedamaks ja tihedamaks ja siis juhtus äkki midagi iseäralikku. „Nagu ei saaks kõike seda õiendada tasa, rahulikult, ilma vaieluse ja kisata, — mõtles ta, — kristliku, vennaarmastaja ja vaga seaduse järele.

Hulk hääli rääkisid korraga, aga üle kõige kisendas Feodor Resun, puusepp. Tema oli üks kahedest ja tungis Dutlovidele peale. Vanamees Dutlov kaitses ennast; ta astus ettepoole salga seast, mille taga oli seisnud alguses; ülevoolavalt sõnul, laialt käsi laotades ning habemest kinni hoides inises ta läbi nina, nii et tal eneselt oleks raskeks läinud aru saada sellest, mis ta rääkis. Lapsed ja venna pojad, tublid mehed kõik, seisid kõssutades ta selja taga ja vana Dutlov ise tuletas väga meele linnuema kullimängus. Kull oli Resun ja mitte ükski Resun, vaid kõik kahed ja üksikud, peaaegu terve külakogu, kes Dutlovi peale tungis. Lugu seisis selles, et Dutlovi vend oli aasta kolmekümne eest soldatiks antud ja sellepärast ei tahtnud tema praegu seista kolmedega ühes järjekorras, vaid nõudis, et ta venna teenistus saaks arvesse võetud ja teda teiste kahede hulka arvatud ning siis nende seast ühiselt kolmas nekrut võetud. Peale Dutlovi oli kolmelisi veel neli meest. Aga üks neist oli külavanem ja teda oli proua vabastanud; teine perekond oli annud nekruti viimasel liisuheitmisel; ülejäänud kahest perekonnast oli määratud kaks, ja üks neist ei olnud koosolekule ilmunudki, ainult ta naine seisis kurvalt teiste selja taga, tumedalt lootes, et ehk pöörab ratas kuidagi tema õnneks; teine aga neist määratud kahest, punajuukseline Roman, katkenud vammusega, olgugi, et ta ei ol-

Oru maastik Derbyshire's. Georg Lee maali järele.

nud vaene, seisis nõjatades trepi juures ja pead kummargile hoides, vaikis ta kogu aeg. vahest harva tähepanelikult silmitsedes seda. kes teistest kõvemini rääkima hakkas, kuna ta pärast seda oma pea jälle alla laskis vajuda. Oli, nagu puhuks kogu tema olemisest õnnetuse tuuleõhk. Vanamees, Semjen Dutlov, oli seda seltsi inimene, et igaüks, kes teda vähegi tundis, võis julgesti tema kätte usaldada sadasid ja tuhandeid rublasid. Ta oli korralik, jumalakartlik, jõukas, peale selle oli ta kirikuvanem. Seda enam äratas imestust ägedus, millesse ta oli sattunud.

Puusepp Resun oli selle vastu pikk, must mees, tormakas, purjus, julge, ja iseäranis osav vaielustes ning jutuaJamistes küll külakogus.

küll turul, nii sulastega, kaupmeestega, külarahvaga, kui herrastega. Praegu oli ta rahulik, salvav, ja kogu oma pika kasvu kõrguselt rõhus ta oma kõlava hääle ja andeka kõnemehe osavuse jõul hingeldavat ning auvärikkuse pikaldasest roopast sootuks välja-paisatud kirikuvanemat. Teised vaielustest osavõtjad olid veel: ümmarguse näoga, noorevõitu, neljanurgelise pea ja lühikese kräsus habemega, laiaõlaline Garasjka Kopõlov, üks neist noorema põlve suure suuga meestest, kes käisid Resuni järel, kes oma terava kõneviisiga teistest lahku läks ja oli juba enesele võitnud teatava mõju külakogudel. Siis oli seal veel Feodor Melnitschnõi, näost kollane, kõhn, pika kasvu ja vimmas seljaga külamees, ka noor. harvade habemekarvadega ja pisikeste silmadega; ta oli alati sapine ja sünge ning oskas leida igal asjal ta halva külje, tihtipeale külakogu kimpu ajades oma ootamatute ja järskude küsimiste ja märkustega. Mõlemad kõnelejad olid Resuni poolt. Peale selle viskasid vahest paar sõna sekka kaks lobasuud: üks neist heasüdamlisema näo ja suure, laia, ruuge habemega, Hrapkov, kes ühtelugu tarvitas ütelist: „Mu armas sõber“, väike, linnutaolise ilmega mehike, Shidkov, kes niisama ühtelugu jutujätkuks ütles: „eks ta ole, mu vennad“, igaüheda rääkima kippus ja ladusalt, kuid mitte asjasse puutuvalt pajatas. Mõlemad olid nad vahest ühe, vahest teise poolt, aga neid ei kuulnud keegi. Oli teisigi nendetaolisi, need kaks aga sõelusid ühtelugu rahva keskel, karjusid kõige enam, prouat hirmutades, olid vähema tähelepanu osalised, ja uimased kogu sellest kisa-kärast, andusid nad täielikult keelesügamise lõbule. Oli veel hulk mitmesuguse iseloomuga külarahvast, küll süngeid, küll viisakaid, küll ükskõikseid, küll tagakiusatuid; oli kepi najal komberdavaid naisigi meeste selja taga; kuid neist kõigist, kui Jumal aitab, jutustan ma teine kord. Suurem hulk aga koosnes üldse külameestest, kes koosolekul seisid nagu kirikus ja tagapool üksteisega sosistasid kodustest asjadest, sellest, kuidas metsaosi jaotada, või kes vaikides ootasid, et millal see käratsemine kord lõpeb. Siis oli seal veel rikkaid, kelle heakäekäigule külakogu midagi juure lisada ega sealt maha võtta ei saa. Üks niisugustest oli Jermil, laia, läikiva näoga, keda külamehed ta rikkuse pärast paksumaoks hüüdsid. Niisugune oli ka veel Starostin, kelle näol püsis iseendaga rahulolev võimu ilme, et: „rääkige, mis tahate, aga mind ei puutu keegi. Neli poega ja näed, ühtegi ei anna ära.“ Vallatumõtledjad, nagu Kopõlov ja Resun, püüdsid küll vahete-vahel nendega tüli norida, nemad

aga vastasid rahulikult ja kindlalt, täiel teadvusel oma puutumatuses. Kui Dutlov ise sarnanes linnuemale kullimängus, siis ta poisid ei tuletanud küll põrmugi meelega linnupoegi: nad ei jooksnud hulupööra siia-sinna, ei piiksatanudki, vaid seisid rahulikult vanamehe selja taga. Vanem poeg, Ignat, oli juba kolmekümneaastane; teine poeg, Vassili, oli samuti naise-mees, aga nekrutiks kõlbmata; kolmas, vennapoeg Iljuschka, noor naisemees, valge ja punapõseline, toredavõitu lambanahkse kasukaga (ta teenis postijaamas postipoisiks), seisid ja vaatas aegajalt rahva peale, kübara ääre alt vahest kukalt sügades, nagu ei puutuks see asi koguni temasse, kuna tema see just oligi, keda kullid tahtsid ära viia.

— Nõnda oli minulgi vanaisa soldatiks, — rääkis üks, — nii hakkas minagi liisust kõrvale põiklema. Niisugust seadust, vennas, ei ole. Läänud liisuaial pügati Miheitschil pea paljaks. Ja tema onu on alles koju tagasitulemata.

— Sinul pole ju isa ega onu keisrit teeninud, — rääkis samal ajal Dutlov, — ja ise ei ole sina samutigi ei herrasid ega valda teeninud, ainult topsitanud oled sa ja lapsed on sinust lahkunud. Et sinuga kooselamine võimata, siis näitad sa teiste peale; mina aga olin kümme aastat külavanemaks, olin vallavanema abiks, kaks korda oli mul tulekahju ja mind ei ole keegi aidanud; aga sellepärast, et meie talus asub rahu ja ausus, siis vaja mind hävitada? Andke mulle tagasi mu vend. Sinna on ta vist surnudki. Määrake õiglaselt, Jumala meelepäraliselt, õigeusklik külakogu, aga mitte nii, et mis keegi purjus peaga pajatab, seda kohe kuulda võtta.

Samal ajal rääkis Gerassim Dutloville:

— Sina näitad venna peale, aga teda ei annud küla, vaid ta kõlvatuma elu pärast andsid teda herrased, nii siis, ei aita sind see vaibandus.

Veel ei olnud Gerassim lõpetanud, kui pikk. kollane Feodor Melnitschnõi sammu ettepoole astus ja süngelt pajatama hakkas:

— Nii on, herrased annavad, keda arvavad ja külakogu õiendagu pärast. Külakogu otsustas, et sinu pojalt on minna; kui ei taha, üks palu prouat, ta võib olla käseb minul, lastega üksikul, pea paljaks pügada. Seal on see seadus, — ütles ta sapiselt ning liües käega, astus tagasi endisele kohale.

Punapeaga Roman, kellelt oli määratud poeg, tõstis pead ja sõnas: „Säh sulle nüüd!“ ja istus pahaselt maha trepi astmele.

Kuid need ei olnud veel kõik hääled, mis rääkisid korruga. Peale nende, kes tagapool

seistes omi asju arutasid, ei unustanud ka lo-
basuud oma tegevust.

— Ja tõepoolest, õigeusklik külakogu, —
rääkis väike Shidkov, Dutlovi sõnu korrates.
— vaja otsustada ristiinimeste kombel. Tä-
hendab, risitiinimeste kombel, mu vennad, on
vaja otsustada.

— Tarvis südametunnistuse järel otsus-
tada, mu armas sõber, — pajatas heasüdam-
line Hrapkov, korrates Kopõlovi sõnu ja tõm-
mates Dutlovi kasukast, — selleks oli herraste
tahtmine, aga mitte külakogu otsus.

— Tõsi ta on! Kae, mis kraam! — rääki-
sid teised.

— Kes pajatab purjus peast? — hakkas
vastu Resun. — Oled sina mind jootnud, mis?
või mõtleb sinu poeg, keda tee pealt üles kor-
jatakse, minule viinajoomist ette heita? Mis
on, vennad, vaja otsus kindlaks teha. Kui ta-
hate Dutlovi peale armu heita, siis mitte ainult
kahede, määrake kas üksikute seast, las' tema
aga irvitab.

— Ei, noh, Dutlovil on minek! Mis seal
enam rääkida!

— Teadagi! Kolmed peavad esmalt liisku
võtma, — kuuldusid hääled.

— Saab näha, kuidas proua käsib. Jegor
Mihailovitsch teadis rääkida, et tahetavat anda
mõisameest, — ütles kellegi hää.

Taffeta. Stanley Cursiteri maali järel.

Mrs. L. F. Strickland. Eric Robertsoni maali järel.

See märkus mõjus vaieluse peale vähe vai-
gistavalt, kuid varsti puhkes see jällegi lõk-
kele ja muutus uuesti isiklikuks.

Ignat, kellest Resun oli öelnud, et teda teelt
üles korjatakse, hakkas viimasele tõendama, et
see teekäijate puuseppade käest sae varasta-
nud ja purjus peaga oma naise surnuks peks-
nud.

Resun vastas, et naist peksab tema nii kai-
nelt kui purjuspeaga ja ikkagi veel on vähe.
mis kõiki naerma ajas. Sae pärast aga vihas-
tas ta järsku, astus Ignatile lähemale ja hakkas
pärjama:

— Kes on varastanud?

— Sina varastasid, — vastas julgelt suur-
tugev Ignat, astudes teisele veelgi lähemale.

— Kes varastas? kas mitte sina? — kar-
jus Resun.

— Ei, sina! — kisendas Ignat.

Pärast saelugu läks jutt varastatud hobu-
seni, kaerakotini, mingisuguse maaribani kusa-
gil teiste aia-alal, mingisuguse surnukehani.
Ja nii kohutavaid asju ajasid teineteisele süüks
mõlemad külamehed, et kui sajandik osagi sel-
lest, milles nad üksteist süüdistasid, oleks ol-
nud tõsi, siis oleks pidanud mõlemaid viibimata
Siberisse saatma, kõige vähemast asuma.

Dutlovi vana oli vahepeal valinud teistsu-
guse kaitseviisi. Temale ei meeldinud poja
karjumine; ta katsus teist vaigistada üteldes:
"Ä' tee pattu, seisa rahu! Kas ma sinule rää-
gin!" ise aga püüdis teistele selgeks teha, et
kelmid ei ole mitte ainult need, kellel kolm
poega üheskoos, vaid ka need, kes lahku on
läinud. Ia ta näitas veel Starostini peale.

Starostin naeratas kergelt, kõhatas ja jõuka
külamehe liigutusega habet silitades vastas,
et selleks on herraste tahtmine. Küllap vist
on tema poeg seda ära teeninud, kui on kästud
teda kõrvale jätta.

Mis puutus lahkuläinud perekondi, siis lõi
Gerassim ka siin Dutlovi väited ümber, tähen-
dades, et siis poleks tarvitsenud lubada lahku-
minekuid, kuid, nagu oli kadunud herra aegu,
et kui suvi möödab, ei käida enam vaarikal
ja et ega's nüüd ometi üksikuid andma hakata.

— Kas siis vallatusest lahku mindi? Mis
eest neid siis nüüd lõpulikult hävitada? —
kuuldusid lahkuläinute hääled, ja lobasud
haarasid neist sõnumist kinni.

— Eks sa osta nekrut, kui ei meeldi. Küll
jaksad! — ütles Resun Dutloville.

Dutlov tõmbas meelegeitlikult kuuehõlmad
üksteise peale ja astus teiste külameeste selja
taha.

— Küllap oled sina vist minu raha luge-
nud, — ütles ta tigidalt. — Eks näe veel, mis
ütles Jegor Mihailõtsch proua poolt.

VI.

Tõepoolest astuski samal ajal Jegor Mihai-
lovitsch maja uksest välja. Mütsid kerkisid
üksteise järele peade kohale ja sedamööda kui
lähenes valitseja, hakkasid paistma paljad, kes-
kelt ja otsaeest hallid, pooleldi hallid, punakad.
mustad ja ruuged pead, vähe-vähe haaval vai-
kisid hääled ja soikusid viimaks täiesti. Jegor
Mihailovitsch astus trepile ja ilmutas, et ta
hab kõnelda. Jegor Mihailovitschil, oma pikas
saterkuues, ebamugavalt esitaskutesse piste-
tud kätega, otsaesisele tõmmatud sirmiga vab-
riku müts peas, seistes tugevasti harki seatud
jalul kõrgemal kohal ja käsutades kõiki neid
ülespidi pöördud ja tema poole sihitud enamalt
jaolt vanu ja enamalt jaolt ilusaid habemikke-

päid, — oli praegu sootuks teistsugune ilme,
kui esiteks proua ees. Ta oli aukartust äratav.

— Siin, mehed, toon teile proua otsuse:
mõisamehi tema ära anda ei soovi, vaid keda
teie ise eneste hulgast määrate, see siis läheb.
Tänavu nõutakse kolme. Õigupoolest kaks ja
pool, aga pool läheb ette. Ükstapuha: kui
mitte see, siis teine kord.

— Teadagi! Asi on selge! — ütlesid hää-
led.

— Minu arvates, — jätkas oma kõnet Jegor
Mihailovitsch, — tuleb minna Horjuschkini ja
Mitjuhini Vasjkal, — seda on juba Jumal ise
käskinud.

— Nii see on, õigus! — ütlesid hääled.

— Kolmandaks tuleks kas Dutlov, või üks
kahedest. Kuidas teie arvate?

— Dutlov, — kostsid hääled: — Dutlovid
on kolmekesi.

Ja jälle tõusis vähehaaval kisa, ning jälle
jõudis jutt kuidagi teatud maaribakeseni ja
mingisuguste, mõisaõuest varastatud takuste
põrandariieten. Jegor Mihailovitsch oli juba
kakkümmend aastat mõisavalitsejaks olnud,
ta oli tark ja kogemusterikas. Ta seisatas,
kuulatas veerand tundi ja käskis siis korraga
kõiki vait jääda, Dutlovidele aga liisku heita,
kellele kolmest minna. Liisusedelid lõigati
valmis. Hrapkov sirutas käe raputatava mütsi
põhja ja tõi välja Iljuschka liisu. Kõik jäid
vait.

— Minu oma, võeh? Näit' siia, — ütles
Ilja väriseval häälel.

Kõik vaikisid. Jegor Mihailovitsch käskis
homseks ära tuua nekruti rahad, seitse kopi-
kat iga rakke pealt ja teatades, et kõik on lõ-
petatud, laskis mehed laiali minna. Rahva-
hulk hakkas liikuma, mütse nurga taga pähe
pannes ja rääkimise ning sammudega kõminat
sünnitades. Valitseja seisis trepil ja vaatas
minejaid. Kui noored Dutlovid nurga taha olid
kadunud, kutsus ta vanamehe enese juure, kes
ise seisma jäi, ja astus temaga kontori.

— Kahju on mul sinust, vanamees, — ütles
Jegor Mihailovitsch istudes laua ette tugitoo-
lile, — sinu käes on kord. Või ostad venna-
poja lahti, mis?

Vanamees ei vastanud, ainult vaatas tä-
hendusrikkalt Jegor Mihailovitschi näkku.

— Ega sest nüüd pääse, — vastas Jegor
Mihailovitsch teise pilgu peale.

— Küll ostaks, kui saaks, Jegor Mihai-
lõtsch. Aga näed, kaks hobust lõppesid ühe
suvega; vennapojale võtsin naise. Vist on
meie saatus niisugune sellepärast, et ausalt
elame. Temal aga hea rääkida (talle tuli mee-
le Resun). (Järgneb.)

UUS KÕRBELAEV.

W. FLAIGI järele H. K.

Nii kui kõrbe lõpmatuid liivalagendikke ja kõrgustikke on võrreldud lainetava merega, nii on kaamelile antud laialtuntud nimetus: kõrbelaev. Ja seda on tehtud õigusega. Ilma temata ei saa selles liivameres keegi liikuda.

Mitte ainult omamaalased, ka võõramaalased on sunnitud tarvitama kaameli abi, kui nad kas või ühepäevase reisi kõrbepiirist tahavad ette võtta. Kõrbe uurimise arvurikkad ekspeditsioonid olid varustatud kaamelitega ja kõrbe

meetri proovisõidu suurepärase tagajärgedega!

Viimasel ajal püüti igalpool tarvitatava „tõugusüsteemi“ põhjal ehitada kõrbesõiduriista. See süsteem on oma otstarbekohasust ja vastupidavust mitmeti tõestanud: tankidena granaatidest lõhutud lahinguväljadel, mitmesuguste töö- ja veomasinatena põllumajanduses ja tööstuses, sarnane „tõuk“ võib koguni liikuda pehmel soopinnal, mida sügava lume kõr-

Kaamelikaravaan kõrbes.

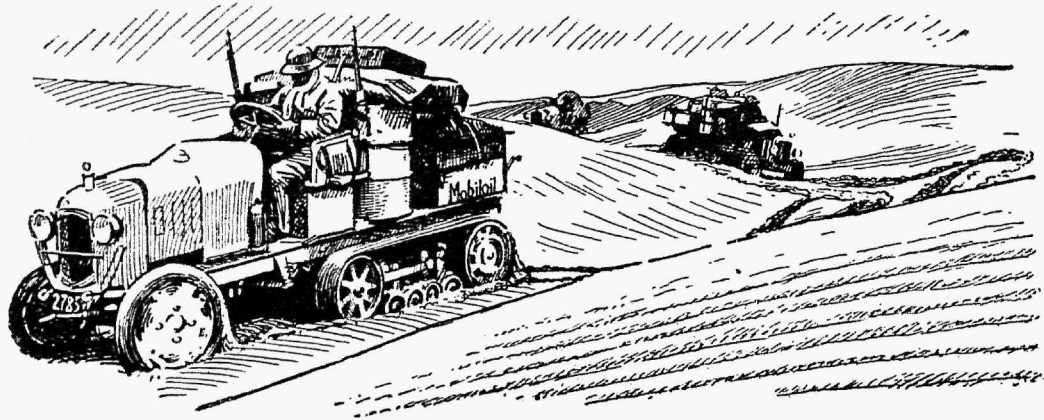
ümber ning oasides elutsevad rändavad rahvad julgevad sõita ainult kaameli seljal õudsetele liivaväljadele. (Pilt: Kaamelikaravaan kõrbes). Sagedasti kujutatakse kõrbet ühetasase liivamerega. See ei ole õige. Sääli on laiali pillutud väikestes orgudes rohelised oasid, mäeahelikud, kõrgustikud, kidura rohuga kaetud kivised madalmaad. Teatud piirkondades on tõesti hiiglalagendikud, mis näivad olema lõpmatud. Läbisõit neist on ühenduses suurte ohtudega ning polnud kaamelita sugugi mõeldav.

Polnud, sest äkki on kaameli kõrval ilmunud võistleja: „bensini kaamel“, jõu v a n k e r, auto. Vaevarikaste ja pikkade katsete järele on ehitatud sõiduriist, mis võib vabalt liikuda kõrbeliivas, mida ei takista mingid künkad ega augud, mis on teinud oma 3000 kilo-

val võib hästi võrrelda sügava, jahuse kõrbeliivaga.

Muidugi ei kõlba harilikud sõidu- või veoautod kõrbele: nende rattad vajuksid liiva ja nad ei saaks paigastki. Aga ka „tõugud“ polnud vastuvõetavad, sest nad on võimatu pikalised, pikalisemad veel kui kaamelid, mitmepäevane sõit neil rasketel vedruta vankritel on õige vaevaline ja piinarikas; lõpuks on nad liig raskepärased ja paendumatud.

Tehnikutel õnnestas tõesti leida midagi keskmist hariliku jõuvankri ja tõugu vahel. Peale tagumiste rataste sarnaneb ta väliselt harilikule veoautole. Kahe ratta asemel on tal taga neli ratast. Nende paarisrataste vahe on umbes üks meeter ja neid ümbritseb lõputa vöö (paternoster), mis ühes liigub ja vankri liikumist korraldab. Et hoida vööd murdu-

„Bensiinikaamelite“ karavaan kõrbe liivast läbi sõitmas.

mast, suurtest konarustest üle sõites, on raste vahele mahutatud neli väikest rulli. Rullid on ka paariviisi ja jooksevad vöö alumisel äärel. Suurte paarisraste asside kaudu on nad üheks tervikuks ühendatud, kus juures rullid on kergetel vedrudel, mis neid laseb järele anda igale maapinna tõusmisele ehk vajumisele. (Pilt: bensiini kaamelid kõrbes).

Nii vastab uus leidus kõigile nõudmistele: ta on kerge, kaunis kiire, liikuv ja eest vedrutav sõiduriist (ees sõiduauto, taga tõuk). Muidugi peab iga väiksem avaus olema võimalikult tihedalt kaetud, et takistada sinna tuiskliiva sattumist.

Selle vankriga tehti esiteks katseid lume peal, mis suurepäraselt mõnustusid. Esirattad pandi küll jalastele, sest lumi on hulga pehmem kui liiv.

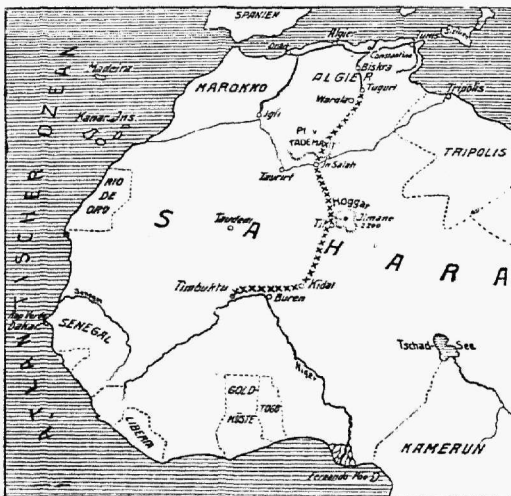
Nüüd ehitati viis vankrit, toimetati nad Alshiiiri ja sealt raudteel Tugurti. Tugurt on Alshiiir-Tunise liini lõunapoolse haru lõpukoht. (Kaart). Maa-ala Biskra ja Tugurti vahel ei ole veel puht-kõrb. Tahaara Atlase viimased mäeahelikud kaovad siin ära, kidurad põõsad ja kõva-rohi peavad võitlust tuiskliivalademetega. Tugurtist lõunapoole läheb rida kiviseid kõrgustikke, ümbritsetud idast ja läänest ääretute liivakõrbetega. Sellel kõrgustikureal on ehitatud mõned Alshiiiri kindlustused. Siin elavad araablaste suguvõsad. Lõunapool laias kõrbes, peaaegu Nigerini, valitsevad tuaregid.

Algul tehti Tugurtist kõige paremate tagajärgedega proovisõitused ning 17. dets. 1922 sõitis karavaan, viiest bensiinikaamelist koos, Tugurtist lõunapoole, otse läbi kõrbe.

Kõik viis vankrit olid tublisti varustatud toiduainetega, bensiiniga ja sõjariistadega. Peale tehnilise haridusega autojuhtide sõitsid veel ühes viis uurijat ja maateadlast ning üks Alshiiiri ohvitser, kes täielikult valdas kõiki tähtsaimaid kõrberahvaste dialekte.

Esimesel päeval jõuti Varglasse, seega oli 160 kilomeetrit sõidetud. Sealt liiguti edasi lõuna-lääne sihis kuni Tademaiti kiltmaani, kus puhuvad alati teravad tuuled, mis talvekuudel väga külmad. 10—12 tundi päevas vankrit juhtida oli meestele raskeks jõu pingutuseks. In-Salah'st, mis 820 kilomeetrit Tugurtist lõunapool, algas õieti reis tundmatusse kõrbesse. Peab tunnustama, et reisijatel oli ülisuur usaldus oma sõiduriistade vastu, et nad seda julgesid teha.

Nüüd oli reisisiht lõuna-idasse Hoggari mägestikku. Tee sinna viis läbi peaaegu laudsideaist ääretuist liivalademetest. Ööd olid väga külmad, termomeeter näitas sagedasti 5—6 pügalat alla 0, kuna päeval oli vaevalt kannat-

Sahaara kaart.

Ristidega joon näitab autode teed.

tatav kuumus. Hoggarist sõideti otse lõunasse Kidalini, sealt võeti siht lääne ning jõuti Timbuktusse 7. jaan. 1923.

Seega sõideti 21 päevaga, ilma mingi äparduseta, üle 3000 kilomeetri, maa mida kaamelid sõidavad 3 kuud.

1. veebruaril alustati tagasisõitu sama teed

mööda ning 6. märtsil 1923 oldigi uuesti Turgurtis.

Ei kesta kaua, kui bensiinkaamelid tõrjuvad endised kõrbelaevad hoopis kõrvale ning seal, kus varem pühalikult liikusid vaiksed kaamelid, mühisevad ja kärisevad autod.

LEITNANT LAANE SURM.

JÜRI KAOS.

Ta nägi.

Läbi halli soodu nägi maastiku nii omase ja kaugse:

Seal sadas õunapuult valgeid helbeid kui lund. Kari tuli kõrvaltalus koju ja kellad helisesid. Telliskivivabriku must laastukatus tõusis taevapoole. Vabriku kõrval oli kõrgete haabade tukk. Nad olid eemal ja poolkadunud õhtusse. Kaugel põldude taga tõusis heledale taevaservale vana veski. Taevas oli seal, kus kokku sulasid väljade jooned, heleroheline viir. Ainult seal helendas taevas, mujal mustas ta kaetud siniste pilvedega. Oli õhtu ja vana veski sirutas oma ainsama tiiva taeva heledasse viiru.

Väikse poisina oli ta alati salajast hirmu tundnud tolle veski ees. Nii tumedalt, maha jäetult keset põldu seisis ta.

Läbi kaerapõllu läks ta alla heinamaa servale, seal nirises oja, Vaatas tagasi talu poole. Samblast roheline katusega lajutus eluhoone, viljapuist piiratud. Ja kõik nad õilmitsesid. Nagu helendav võru piiras talu. Ja talus istuti praegu koos isa ümber, kes luges. Tema tuli aga ära, sest isa luges sõnumeid suurest sõjast. Neid oli ta juba mitu aastat lugenud ja sarnased olid nad. Igav oli kuulata seda lugemist ja ema ohkeid ilma kurjusest.

Kusagil tapeti teineteist, seati surnute arvusid ja isa luges neid ajalehest. Ojas löid aga kalad lutsu ja õhtune raske vesi aina virvles.

...Kaugel kõmises suurtükk ja natuke pärast lõhkes kusagil shrapnell. Leitnant Laane, dessantroodu noorem ohvitser, võpatas mõteteist. Tal oli külm. Halli soo niiskuses tungis läbi sineli. Kiired kui hirved põgenesid teda vallanud mälestused kodust ja lapsepõlvest. Kadusid valenduvad viljapuud, kadus sammeldunud talu, kadus kevade. Järele jäi aga see, mille oli end ajutiseks unustada sundinud: kurb ja ääretu soo.

Rong seisis keset raba, kus veel tükati valendus lumi. Mätlikul auraval pinnal tõusid

raagus põõsad ja madalad maad mööda roomavad sookaskede tüved. Kaugel, kuni ulatas silm, põlnud midagi, peale raba, kus madal, väike on maa ja suur teda haarav taevas.

Kusagil esimeses vagunis laulsid sõdurid mingit ühetoonilist, katkendlikku laulu. Pea nemadki vaiksivad. Rongi ohvitserid olid komandööri juure kogunenud ja harutasid eeloleva päeva töökava. Kaugel aga mürtsatus hooti suurtükk ja plagises kuulipilduja. Soomusrong rabade vahel valmistas end puhkamisele, et hommikul alustada pealetungi, ootamatut ja võidukat.

Kord ammu, sõja esimesil päevil, surmasid nad munga. Ta keeldus teateid andmast vaenlasest. Ja surres ajas rauk end istukile, hüüdes needeid rongile, mõtlematuid sõnu. Kuid osa neist ähvardusist läks täide. Sest ajast lasus rongil vanne: kõik tema kaitsjad aimaavad oma surmapäeva enne seda. Nii kõneldi rongil ja leitnant Laane teab, et see on tõsi. Juba reamehena rongil olles mälestab, kuis südaõöl kord ärkas tema kõrval sõdur. Nuttis ja ütles, et homme langeb. Tiris taskust vana hõbedase uuri ja palus naisele saata. Ning juhtuski, et hommikul sai kuuli rindu ja suri. Ja see pole ainus juhus. Alles hiljuti langes kuulipildurite ülem, kapten, kes teinud läbi pika sõja. Ta jättis hommikul meestega jumalaga. Pidas matuseid ja jagas oma riideid ning asju. Revolvri, suure mauseri, kinkis rongiülemale. Mõõga aga, mille annetasid kord sõdurid, käskis endaga matta. Õhtul tabas teda juhuslik kuul.

Nii olid nad surnud, tema kaaslased, ja järg on tema käes. Leitnant Laane teadis kindlasti, et hommikul lahingus langeb. Teda oli vallanud tume aimdus. Nagu teised, aimas ka tema oma saatuse, ja sellest möödapääs oli võimatu.

Ta istus suurtüki platvormil. Õhtus, kus taevas pidi punama loojenevast päikesest, õhetus tulekahjukuma. See on tema viimne looje-

nev päike, too põlev küla seal, mis värvib taevast, mõtles Laane. Veidi teistsugusem on see päike kui too, mis tõmbas kord ammu heleda viiru taevaservale siis, kui ta oli laps ja isa luges tares surnute arvusid. Võib olla ehk praegugi loeb isa langenuid ajalehest ja pea on temagi nende arvudes. Palju on sest tagasi aegu, kui ta poisikesena kuulatas karjakellade kõlinaid naabritalust. Juba teda nüüd eemast kistud kaasa seadma tapetute arvusid.

Selgelt tuleb meele esimene liinile minek. See oli juhuslik, vist tahtis sedagi tema saatust. Nad olid kooliõpilaste pataljonist ja vange viimas. Komandantuuri ees pöördub ümber üks venelastest ja ütleb täis põlastust: „Tshuhma!“

Veri lõi talle pähe. „Mida ütlesid?“ küsis ta.

„Tshuhma!“ kordas vang, lisades veel sõimu.

Enne kui teised takistada suutsid, haaras ta püssi järele ja lasi.

Kui kuul rauast juba väljas, valdas tema kahjatsus. Oli aga hilja, vang kukkus ja kuul jooksis komandantuuri seina.

Nüüd järgneb karistus, teadis ta. Ja samal ööl põgenesid nad ühes kolme teisega pataljonist. Öösisel kaubarongil, lõdisedes külmast, jõudsid jaamani, kus soomusrong liinile sõiduks valmistus. Mehed olid alles puhkusest tulnud ja pidutsesid. Nad läksid kolmekesi rongiülema juure.

„Püssi tunnete?“ küsis too.

„Tunneme,“ vastasid nemad.

„Maksiimi?“

„Tunneme.“

„Automaati ka? Hüva — dessantvärkke!“

Natuke hiljem nõuti neid tagasi õppurpataljoni, ähvardades väejooksikuks lugeda.

„Liinilt joostakse, kuid mitte liinile ei joosta“ — vastas rongiülem.

Nii jäid nad rongile ja temast sai sõjamees. Üks neist sai haavata ja suri, teised kaks läksid pärast sõjakooli ja tulid tagasi rongile. Ta harjus sõdurieluga. Tappis ja nägi surijaid, süda külm ja hellusetu.

Nüüd aga peab tema surema. Tuleks ootamatult surm: mis siis! Kuid teadmine, et sured, tume tunne, mis närrib hinges ja tahtmatult torkab rinnus, on valus. Ikka ja ikka pöörduvad mõtted tagasi lapsepõlve ja kodu juure. toovad päikest ja õisi, sealsamas aga sähvab mõte: homme suren.

Noor leitnant tõusis, et minna kaaslaste juure, sest pimenes enam ja enam. Juba olid kadunud kaugel rabas pruunid viirud, mis näis, nagu öitseks seal kanarbik. Oli üleni halliks muutunud, niiskeisse aure kadunud elutu maas-

tik. Mingi tundmatu lind huikas rabas, talle vastas teine sama võigas hüüd. Öhtutaevas aga õhetus veelgi tulekahjukumast.

Leitnant Laane läks ja tundis, et ta samm on kindlusetu.

*

Enne kui laihtus soolt udu, liikus juba rong. Väikse halli maona väänles ta mätaste vahel, sama väike ja vaevalt nähtav ääretus soos, kui mätaste vahel teisedki maod. Ta lohises kiirelt, vajudes enam ja enam uttu. Ja enne, kui tõusis päike, oli ta kadunud. Päike aga tõusis. Ta tõusis soo servalt, suurest ja sügavast laukast. Haiglaselt suur ja tumepunane kui verine vill.

Leitnant Laane ei maganud kogu öö. Ta ei saanud rahulikult surmale vastu minna, nagu tahtis. Imelik aimdus, mis vaevas, ei kustunud ta hingest. Rongi rataste monotoonne rütm viis ta ligemale paratamatusele, mida aimas. Ta tahtis alguses uskuda, et see aimdus tühine ja ei midagi tõsist. Varsti aga ei suutnud seda enam. Sõjameheelu oli istutanud temasse religiooni. Ta uskus. Nime ei teadnud. See, mida uskus, oli midagi, milles peitus palju saladuslikku ja halastamatut. Sarnane oli see usk sõdurielule. Ses usus ei saa inimene kunagi põigelda enda saatuse eest, selles usus lähevad täide kõik aimdused. Nii teadis nüüdki, et pole mingit pääseteed, on nii, et tema peab surema ja aimdus teda ei peta. Ometi tahaks ta aga veel elada!

Tihti, olles hästi kindlustatud külas, teades, et mingit hädaohtu pole, oli teda äkki vallanud rahutus. Ja siis oli alati midagi juhtunud: kas ootamatu kaotus, taganemine või midagi muud. Õnnetusi oli ta alati ette aimanud, samuti läheb täide ta aimdus ka nüüd. Jääb üle ainult valmistuda viimsele lahingule ja surra julgelt ning külmavereliselt, nagu ta seni võidelnud. Jah, julgelt peab ta surema, viies endaga kaasa mälestusi võitudest, viies kaasa valusa koduigatsuse ja mälestuse päevast, mil kord marsisid võitjad linna, ilusama päeva tema sõdurielust. Määrinud võitlustes ja nõgised, kuid rinnad ette sirutatud ja samm kangelaslikult kindel. Tänavail hõiskas naaberriigi rahvas, kelle linna nad endi ühisest vaenlasest vabastasid. Ühalt, majade akendest pilluti lilli. Nad marsisid ja laulsid. Hää, mis tuli nende kähsemakarjutud kõrdest, oli metsik. Nad olid ekstaasis, rahvas aga hõiskas neile, olles ühtlasi hirmul nende tumedalt läikivaist tääkest ja hallidest kiivritest, mida nad kandsid. Tema jalge ette langes kimb valgeid lilli. Ta vaatas üles, sealt lehvitas käsi, nõtked ja väänlev, kui

noor kehagi, mis vilkus läbi rõdukäsi-
puie. Ka temagi oli vaimustuses, oleks
tahtnud tõsta lilled, mille heitis talle
võõras naine, ja suruda huulile, kuid
nad marsisid edasi, põlnud aega pea-
tuseks, et tõsta lilli. Nad marsisid
võitjasammul ja võitjauhkus lehvis
pruunidel nägudel...

Nii hea oleks aga veel elada —

Ammu juba oodatakse teda koju.
Ammu ootab mustuv põld läikivat
sahanina. Igal kevadel õitsevad
oodates õunapuud. Talu taga algavad
põllud, nad lähevad kaugele. Igal sü-
gisel on nad täistipitud suuri mahla-
kaid viljarõuke.

Kuid mis aitab soov elada, kui ku-
sagil langenud liisk temale.

Agaga — mis siis, kui ta täna ei
lähe lahingusse? Ta jääb rongi.
See mõte sähvas läbi aju ja
täitis minutiks hinge rõõmuga. Järgmisel
hetkel oli see aga kadunud. Ei, pole kasu
kõrvalehoiust. Mis peab tulema, see tuleb.
Peab ta surema, siis sureb. Sama hästi kui la-
hingus võib ta ka rongil surma saada. Saatuse
eest ei saa peituda.

Rong sõitis.

Rahutu rütm kajas tema sõidus ja mehed
pidid rääkima kõvasti, et kuulda.

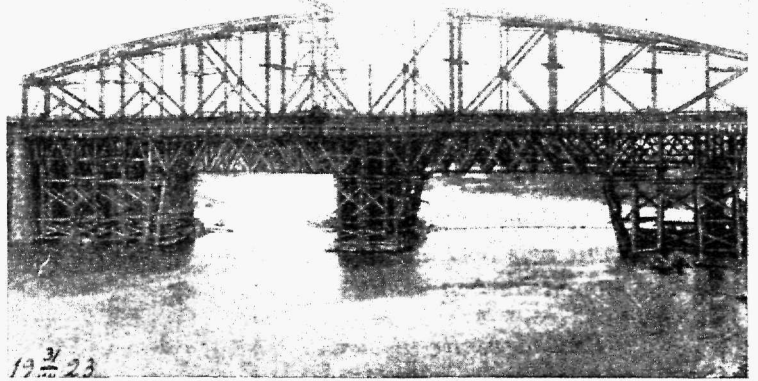
Nad lähenesid sihile.

Mida ligemale jõudsid, seda rahutumaks
muutus Laane. Kiirelt ja korratult kihutasid
tal igasugu mõtted läbi aju. Ta ei saanud enam
rahulikult mõelda ei eesolevast dessandist, ei
tumedast aimdusest. Hooti valdas teda kur-
bus, hooti muutus närviliseks kuni haigluseni.
Kaasohvitserid püüdsid teda rahustada, olgugi.

Rahasegatus Saksamaal.

Saksamaal annab praegusel ajal peale riigivalitsuse veel iga
osariik oma rahasid välja. Vähe sellest, — ka paljud linnad,
vabrikud ja suuremad kaubamajadki trükkivad oma raha, mis
aga ainult selle linna, vabriku või kaubamaja piirides maksev.
Meie pilt kujutab Ph. Reclami raamatunäri raha, 500.000 marka.

Narva jõe raudteesild.

Saab tänava sügisel valmis. Ehitatakse prof. Psheniitsky projekti
järel prof. Madissoni täiendustega. Silla osad valmistab Inglise-
Balti tehnik Tellinnas, need pandakse kokku ins. Shelovini juhatusel.

et ka ise uskusid aimdusi ja saatust. Nad olid
kõik juba mitmel korral näinud, kui aimdused
täide lähevad. Olid näinud, kuid julge mees
äkki kurvaks muutub ja värisedes kaasa tuleb
surema. Nad soovitasid Laanele rongi jääda.
see jäi aga kindlaks soovile lahingust osa võtta.

Varsti peatus rong, et dessanti välja saata.
Leitnant kahvatus ja vaatles ümbrust haja-
meelse pilguga. Kaks sinist soont olid oimu-
dele üles tursunud ja tuksatusid närviliselt.
Pidi juba rongilt hüppama, et minna teistega,
kui äkki peatus. Temas tärkas uuesti lootus
lahingust mitte osa võttes ellu jääda. Ta jäi
rongile.

Mehed liikusid vaikides. Nende hallid kiiv-
rid läikisid tuhmilt ja hooti sähvis päikest külm
tääk.

Leitnant Laane vaatles, kuid nad kaugene-
sid. Tema silmis oli imelik läige ja suunurkes
värin.

Sõdurid aga läksid väänleva ahelana. Nende
kiivrid sulasid ühte läinud aastase halli muruga
ja sügisekarva määrdunud sinelid kadusid raa-
gus pöösastesse.

Soomusrong oli rabade vahelt välja jõud-
nud. Siin-seal tõusid pruunid pedajate tüved.
Muld näis sügavana lume heledate laikude kõr-
val. Päike oli märksa soojemaks muutunud
kui eelmisel päeval. Kõiges tundus kevadist
värskust ja kusagil isegi värises karglev viis.
see oli must lind kes vilistas, päikese poole
vaadates.

Kui dessantvägi peale lahingut jälle tagasi
tuli, leiti leitnant Laane rongil surnuna. Ta oli
endale ise kuuli pähe lasknud.

NÄKI TÛTAR.

MART RAUD.

Elle-olle ennemuiste
aegadella ammuseila
Soivre sooviku sülessa
Kala-Kaarli kõikjal kuuldu,
kõikjal kuuldu, teisal teatu.

Oleskelli onnissani,
veetli vete voogodella,
voogodella venessani.

Päevad veetli ta vesilla
püüdenessa purikaida,
purikaida põiklevaida,
lutsusida libedaida,
särgesida säravaida.

Õil oleskli onnissani,
osmikussa hämarassa,
piirges pistessa piloje,
süsillega särgeid söiridessa.

Õossa hundid vaid ulusid,
lõugo õvnessa lõgistid,
tantsiskellid tormitondid,
tuuled tuhisid tujokad,
haldjad laule lülõtellid,
näkid kõrkjaisa kahistid.

* * *

Kord, kui Kaarli läks küläje
kalasida kauplemäie,
leivaiva hankimäie,
kohtas kudroda kenäda,
nägi neido nägüsada,
linikpääda, leinlikuda
üksi hilja istumassa.

Püiga põlvilla puhasi
vaipadessa vaevalaissa,
tibo-tillo tütreke,
veidi-väeti vaimokene.

Silmäd tal suured ja säravad
mere sinäna sädelid,
lainte virveina vilgahtid.
Hiuksed kõljendid õlolla:
heled udo hõljengaina,
valevad vete vahona.

Kudro kulnud kuldaseida,
neio silmäd särävaida,
pärlevaida pisaraida
põvve põksvaje poetid,
põlle pääle puistanesid.

Kaesi Kaarli kudrokesta
viivokese vaikidessa,
ennegu kurvalta küstisi:

„Neitsikene noorokene,
sõstrasilmne sõtsikene,
miks sul laugeksed ligedad,
piisad põlevad põsilla?
Miks sind piinad painamassa,
mured mustad muljomassa?“

„Mis minol muud, kui muretseda,
valodessa vintseleda.
Olen üksinda ilmassa,
üksi tillo tütreksega,
vaimoga väetimaga.“

„Olen põrmoke põlatud
armsamaista ma aetud,
olen hüväista hüljätud
vanemaistagi vihatud . . .“

„Kõnele, kena kudroke,
miks sind armsamad ajavad,
miks sind vihkavad vanemad,
ära hülgavad hüväksed?“

„Selle mino tillo tütre pärast,
väetimakse vaimo pärast
olen, vaeseke, vihatud,
ära teisista tõugatud.“

„Ei mind helia emäkene
egä isäke hüvägi
uso, et mo tütre tillo
pole maine maimokene,
pole imbi ilmaline.“

„Kont siis on sino tütre tillo,
kont so pisoke päritud,
kui pole maine maimokene,
egä imbi ilmaline?“

— — „Kõnnisklin kord Soivre soossa
mõttilla murelikuila,
kuni õhtu hiljä eella
ärä väetike väsusin,
heitsin endä heinte pääle,
roogodelle raugenesin.

„Ilda*) mo uinoti unele.
Surus silmile sõbaksed . . .
Siis tuli veestä Vetevaimo
kõrgastesta kohinaga,
kes mino haarsi kaksi-käsi
ja mo sigile süleli,
käimä pääle kaisotelli,
raskejalgseksi rübeli.“

Kutsus Kaarli kurvakesta,
linikpääkstä leinlikuksta
igäveseksi omale
ühes tütreaga tilloga.

„Külläp“, Kaareli kõneli,
„Vahovalda, Vesivaimo
toidab oma tütre'ekse
kalakseila kolta'aista,
linnulihalla luhasta,
marjadella mätästeltä.“

Kurbus kudrolta kadusi,
silmad süttüsid säräle.

Läksid läbi lepikute,
lepikute, lailavate,
rännäsid üle rädüde,
kõndisid kädeken käessä,
külge küljekse küljessa.
kuni Soivere sohuje,
kuni Kaareli kodoje.

* * *

*) Ilda — õhtu. (Sm.)

Elled-olled kolmi koossa,
kolmi Kaareli kojassa.
Meri oli helde andemaie,
võrgod virgad võttemaie.

Näki tütar tibo-tillo
kiirelt kasosi, kososi
kaladella kolta'aista,
linno lihalla luhasta,
marjadella mätästelta.

Nõnda suveke sujosi,
lõppi päikse lõkva lõmo,
taevas tuhmosi tinaksi,
ilmad halleksi udotid,
sügüseksi süngüstellid . . .

Ildalla kord hilisella
vete veeressa värisid
Kaarli kaasa kurvi kulmi
ja ta tütre tibo-tillo.

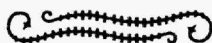
Ootsid Kaarlida kodoje
venessani voogodeltä.

Lained loksatid luhassa,
tuuled taevassa tuhised,
rängält remmelgad ragisid,
vihurid virgesti vinisid.

Vaatli Veetar voogodesta,
voogodesta vahoseista.
Tundis ära tütrekseni,

haarsi väetikse vesije
kaksi-käsi kaldaalta
lainte süngeje süleje.

Emä karjatus kajasi,
hõige õhku hüljendie
kaikudessa kauge'eje . . .

LORD NELSONI VIIMANE ARMASTUS.

SCHUMACHERI AJALOOLINE ROMAAN.

Tõlkinud E. J.

Castellamare . . .

Nii pea kui Nelsoni ümberpaigutamine teata-
vaks sai, voolas Neapeli seltskond harilikult ai-
nult haigete poolt külastatud tervisranda. Ette-
tükkijad palusid endid temale esitleda; uudis-

himulised tahtsid teda tema haiguses näha; osa-
võtjad soovisid temale oma sõprust osutada.
Vahtpidamata sõitis Casino Quisisana ette kü-
laliste vankrid. Vahtijate parved täitsid pargi
teid, piirasid uksi, luurasid akendesse. Nüüd

pöördus Nelsonile kuulsuse vasak pool, nüüd pidi ta vahetimishimulisele inimmassile keskpunkti olema, kellega tal mingit ühist polnud.

Kui tung esimeste päevade peale ei vähene- nud, segas Emma vahele. Vahitijaid lasi ta par- gist ajada, uksi lukustada, vankrid kasino piiril kinni pidada ja tagasi pöördada. Kõik tuttavad, sõbrad, isegi Palazzo Sessa kõige ustavamad küllastajad said armutult eemale tõrjutud. Kir- jad jäid vastamata, milles eemaleheidetud oma pahameelele voli andsid. Emma teadis, et ta selle läbi omale uusi vaenlasi tekitas ja kurja- dele keeltele laimamiseks soodsat ainet andis. Kuid temale oli see ükskõik. Teotatagu tema au, heidetagu alatuid märkusi tema suhete koh- ta selle mehega! Kui ainult Nelson rahu saaks, kui ainult see idüll ei hävineks, mida ta tema ümber püüdis põimida. Kust tema süda tund- matut elavust hoovaks ja tema hing ootamatule äratundmisele jõuaks, et ta ainuvalitseja on oma keha üle.

Ja kutsutud idüll läheneb, kodus oma hurma- vaid niite nende ümber. Nüüd, kus nad üks- teisega üksinda olid...

Noorusest peale oli Nelson karmi merimehe elu elanud, lakkamata ennast taga kihutanud, sundinud, isegi siis, kui kõik pealepandud ko- hustused täidetud. Ka vabadel aastatel ei loo- bunud ta piinlikust korrast, mis isegi puhkust täsmalistesse vormelitesse seadis. Kunagi ei olnud ta ebakorra naudingut ega vabavoli suu- repärasust maitsnud.

Emma õpetas temale seda. Kõik, mis Gre- ville kaine koolitamine ja sir Villiami iseteadev ilukunst temasse oli kasvatanud, hülgas ta ene- selt. Muutus jällegi vabaks, ainult hetkete tun- gidele järgnevaks lapseks, kes Deejöe heiluvate põõsaste all fantastilistest muinasjuttudest unis- tas.

Välja arvatud need igapäised tunnid, kus nad kinnises vankris väävelallikatele sõitsid, ei lahkunud nad kunagi pargist. Kaugele ulatus see ümber kasino oma varjuliste puiesteede, haruldaselt jändrikkude templikestega, peidetud tiigikestega, lõhnavate roosimetsade ning mah- lakate viinamarjadega. Ükski hing peale nende ei tohtinud sinna astuda. Tihe, taevani ulatuv lehestik varjas neid uudishimuliste pilkude eest. Nagu lahutatud muust ilmast elasid nad siin, kogu oma olemasolu ümbritsevasse loodusesse sulatades. Mis midagi heast ega kurjast ei mõistnud.

Nagu esimene inimesepaar sõivad nad äiast puuvilja ning jõid tema allikatest. Tõusid ühes päikesega, rändasid südamlistes süelustes kinkudel ning orgudes, põgenesid lõunakuumu-

se eest puude varjava võlvi alla. Lasid endid õhtu karastavast jahedusest jälle välja meelita- da, astusid käsi käes rohu külma niiskusse ning ootasid hääletute aasade õõtsuvates kõrtes tõusva kuu esimesi kiiri. Õid veetsid nad aga väikeste templite mugavates nurkades läinud aja vana jumalate altarite ees. Naeratades näi- sid nende pildid armastajate asemele vaatavat. Kõik, mis emakese-maa saladuslikus tegutsemi- ses, õietolmu puhangutes, viljade paisumises ja õõ igatsevates hääldes kõneles, õpetas ka neid. Sümbolid olid nad igavesti uut loovas, igavesti muutust toovas looduses.

Kui sir Villiam kümne päeva pärast esimest korda Castellamare'sse tuli, vaatas ta kokku- nult Nelsonile otsa.

„Jõumehe punnispõsed olete teie saanud, kü- rasiri täriseva käigu! Cirillo on hiilgavalt langenud. Kas ma ei ütelnud, et minu naisel nõiakäed on? Kus tema muretsedes valitseb, seal saab igaüks terveks. Quisisana! Quisi- sana!“

Naljatades ütles ta seda sõna nagu üht os- kusvormelit, sirutas oma käed nagu õnnistades nende üle, kes tema ees seisid. Naeratas neile sädelevate silmadega.

Kuid Emmale ja Nelsonile oli, kui puistaks see särav pilk külmi jääkristalle nende õnne noortele õitele.

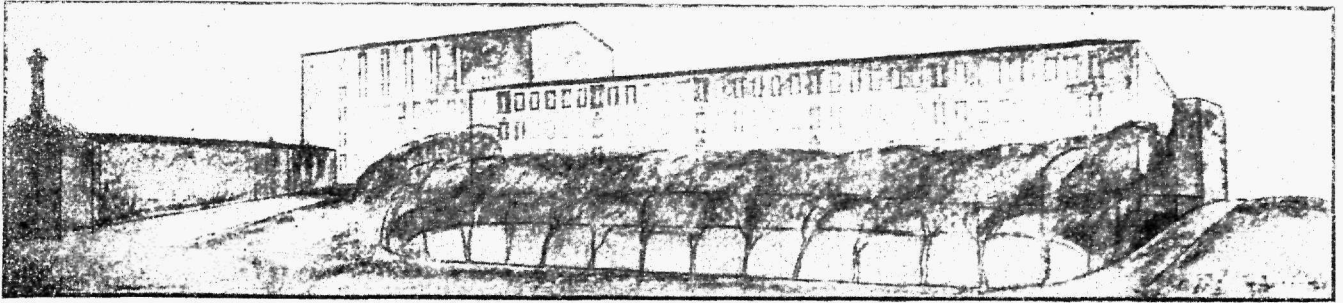
Siis teatas sir Villiam oma uudiseid.

Garat oli ära kutsutud, tema asemele La- comte Saint-Michel määratud. Üks neist veri- jänulistest, kes Ludvig XVI surma poolt hääle- tanud. Tema nimetus oli Maria Carolinale avalik haavamine, täitis patriootlasi uute lootus- tega, elustas salaklubide tuhnimistööd. Garati täitmatutele nõuetele oli uus juure lisatud: sõja- väe vähendamine kuni kümmetuhat meest. Ees- märk oli kindel. Kaitsetuks tehtud Neapel pidi langema ja ühes terve Itaaliaga Prantsusmaa eestkostmisel vabariigiks muudetud saama. Bourbonidele tähendas see muidugi lahkumist.

Teiselt poolt oli keisri poolt palutud väepea- lik parun Mack Neapeli jõudnud ja San Germa- no sõjalaagrit silmitsenud. Vaimustuses oli ta seda väge kõige paremaks Euroopas nimeta- nud, kellega tal kerge oleks prantslasi hävi- tada.

Siiski ei olnud veel Ferdinand nõus sõda alustama. Ainuke, mida Maria Carolina temalt saavutanud, oli luba Casertasse sõjanõukogu kokku kutsuda. Juba homme pidi see kokku tulema. Kuninganna palus Nelsoni sellest osa võtta, lasi sir Villiami talle antud lubadust mee-

TALLINNA TEHNIKUMI KAVANDID.

Soomlaste **Martti Välikanka** ja **Hilding Ekelundi** kavand; sai võistlusel I. auhinna.

le tuletada. Ka Emmat ootas ta. Oli tarvis ühisel jõul kartlikku valitsejat mehisele lõpuotsusele viia.

Lõpuks, nagu oma sisetungimist Casino Quisisama vaiksesse ilma kroonides, ulatas sir Villiam Nelsonile kirja, mis hommikul kiirpurjekaga Cadix'ist Neapeli jõudnud.

Oli Josiah juba seal? Ja kuidas oli ta ülem-admiraalile Neapeli olukorda kirjeldanud?

Lord Saint Vincent soovis Nelsonile uueks võiduks õnne, kahjates tema viimast haavamist. Siis andis ta temale käsu viibimata Neapelist lahkuda, Malta poole purjetada, prantslasi saarelt ära ajada ning lossi ja sadamat Inglismaa laevastiku seisukohaks rekvireerida. Vormiliselt oli see kiri viisakas, kuid temas sisaldus siiski niisugust kindlust, millele vastuhakkamist ei olnud.

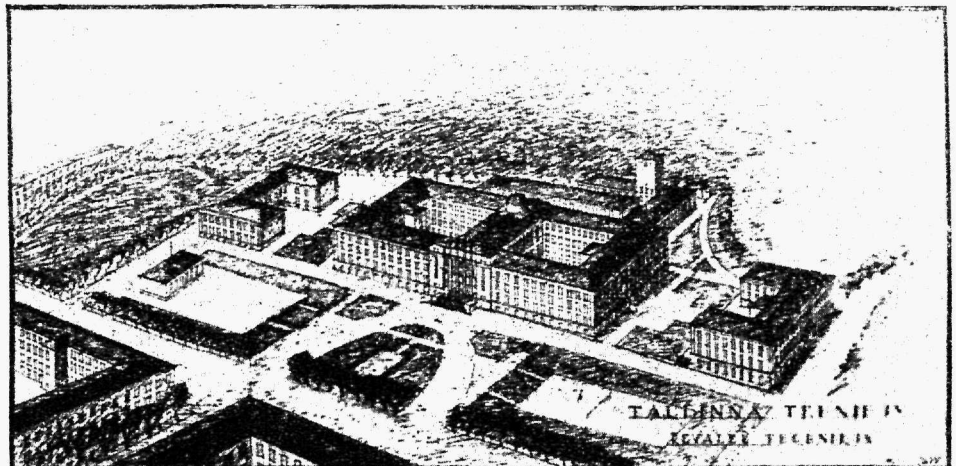
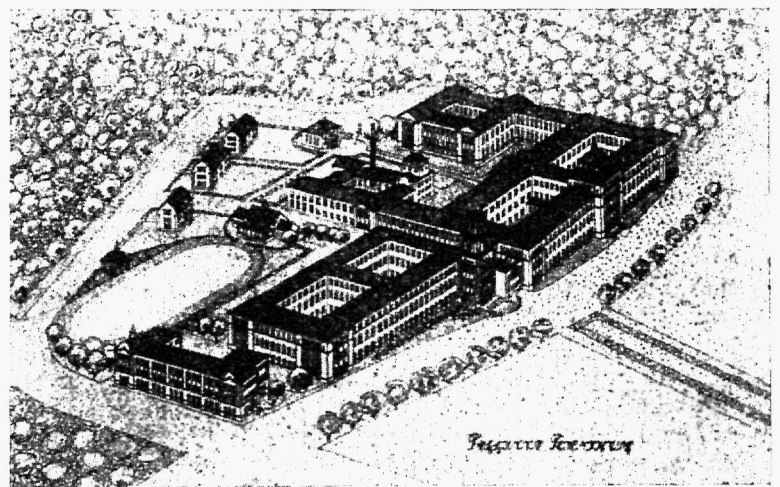
Üksteist päeva oli Castellamare idüll kestnud. Nüüd oli see lõppenud.

Nelson ei näinud selle peale mõtlevat. Kirglike innuga valmistas ta ära sõidule. Juba kuueteistkümmendal tahtis ta merele purjetada.

Oli ta Emmast juba tüdinenud?

Ah, ühte kangelast oli Emma igatsenud. Oli uhke, et ta niisugust omas. Ja nüüd muretses ta, et seda kangelast armastus üksinda ei täida, et ta naise sulane pole?

Rõõmsalt püüdis ta Nelsonile naeratada.

Soomlaste **Lauri Eleniuse**, **Vietti Nykäse**, **Yrjo Vakise**, **Georg Vigströmi** ja **P. Väinasse** kavand; sai võistlusel II auhinna.Soomlaste **Vietti Nykäse** ja **Ferd. Eleniuse** kavand; sai võistlusel III auhinna.

Katsus sir Villiami kahjurõõmust pilku mitte näha. Kuid südames asus temal masendav hirm. Kas tuleb armastatu sellest uuest ohust tema

juure tagasi? Ja kui saatus teda selle õnne osaliseks laseb saada, millisena tuleb ta? Tema, kelle ihu lahingu hirmsaid tähiseid kandis. . .

Kaheskümmes peatükk.

Tulise kõnega avas Maria Carolina istangu.

Määratute ohvritega oli Neapeli sõjavägi kuuekümnepäevaste tuhande meheni viidud. Tublid ohvitserid juhatasid teda. Parun Mack oli vilunud väepealik. Ja kõike seda pidi ära antama? Nende kuninga mõrtsukate käsul, kes oma kiidetud, turuletoovates ideaalides ainult verejäänud ja saagihimu peidavad?

„Ma tean, kui meie ei alistu, on sõda siin. Aga mida kardame meie? Juba on suurriigid uue liidu loonud. Kuuskümmend tuhat meest saadab Austria üksinda Ülem-Itaaliasse; temale järgneb Venemaa suure väega; Inglismaa saadab sõjaväele raha, sõjariistu ja riideid ning laseb Itaalia rannal tugevat laevastikku ristelda. Ja Neapel tahab maha jääda, ennast õõnsate kõnekäänude taha peita, kartuse etteheidet oma õlale võtta?“

Vihast pilku kuninga peale heites, lõpetas ta. Ferdinand nihutas ennast rahutult toolil edasi-tagasi.

„Aga ma olen ju valmis marssida laskma!“ hüüdis ta nutusel toonil nagu laps, kes tapelda saanud. „Ainult nüüd veel mitte. Keiser ise on mulle nõu annud, mitte varem peale tungida, kuni tema väed Lombardias on!“

Maria Carolina liikkas oma alumist tugevat huult ettepoole, mis tema näole kõrgi põlgusilme andis.

„Teie majesteet unustab, et see kiri sündmustest taha on jäänud. Kui see kirjutatud sai, ei olnud Abukiri lahingud veel lõõdud, Buonaparte oma neljakümne tuhande mehega veel mitte Egiptuses Euroopast ära lõigatud, Championnet Roomas oma korpuste saatmisega Rheini mitte nõnda nõrgestatud, et tal praegu ainult kakskümmend tuhat meest käsutada on. Peame ootama kuni ta jälle tugevam on? Kunagi pole õnn meile nii lähedal olnud, kui nüüd. Iga kadunud päev aga läheb meie vaenlastele kasuks!“

„Ka meie sõbrad kirikriigis paluvad rutulist alustamist!“ heitis Acton oma peenikese häälega vahele. „Kui meie kõheleme, jahtub nende poolehoid Neapelile. Taskana hoopis arvab isegi, et see juba nüüd kadund on.“

Mõlemi käega hoidis Ferdinand oma kõrvad kinni.

„Ja kas ei ole mina ka kadunud, kui ma teen, mis teie tahate? Need kavalad prantslased luuravad ainult, mil oma piiridest lah-

kun. Sest nad teavad, et nad mulle Neapeli ilma laevastikuta midagi teha ei saa. Caracciolo, sina oled neapellane, tunned rahvast! Ütle ometi kuningannale, kas võidakse minult vabaduse, üheõiguse ja vendluse ilusate kõnekäänudega ühtainust närust lazzarot võita!“

Admiraal hertsog Caracciolo langetas oma valget pead kuninganna ees.

„See on nõnda, majesteet. Kui prantslased julgevad Neapeli tulla, tõuseb kogu maa kui üks mees neile vastu.“

Kibedusest tõmbusid Maria Carolina huuled.

„Ja need salaplaanid trooni vastu, mida meie kõikide nende aastate jooksul paljastanud oleme, kus Latouche-Tréville siin oli?“

Caracciolo näole ilmus kerge naeratus.

„Kas teie majesteet lubab mulle üht avalikku sõna? Mitte teie majesteet pole neile salaplaanidele jälgile saanud, mitte Neapeli seaduslikud kohtunikud. Vanni oli see. Püüdja, kes igat võimalust tarvitas, et ennast püsti upitada. Kui teie majesteedi heldusest protsessid korralikule kohtumõistmisele tulid, said peaaegu kõik kaebelused süütuks tunnistatud. Järele jäänud olid mõned noored kõnehimulised tulipead, kes . . .“

Ta kogeles, otsis parajat sõna.

„Ütle aga yabalt välja, Francesco!“ hüüdis Ferdinand naerdes. „Nooredmehed harjutasid, et mitte oma emakeelt unustada. Sest siin kõneldakse ainult Saksa ja Inglise keelt!“ Mui-gavalt vaatles ta oma kõrvalhoobi mõju. Kui aga sir Villiam ruttu üles tõusis, et vastata, tõmbas ta oma jämeda pea õlade vahele, küürutut arglikult, nagu mõne allalangeva piksekiire eest. „Ärge ütelge midagi! Ma tean, ma tean! Isegi üht head nalja ei või ma enam teha! Sest see nali on ju hea, sir Villiam? He-he, mis?“

Naerdes nõjatus ta mugavamalt toolile. Pilgutatas kahjurõõmsalt Maria Carolinale silmi, kelle nägu selle alatu ülalpidamise pärast häbist õhetas.

„Igatähes võib teie majesteet kindel olla,“ lõpetas Caracciolo tõsiselt, „et kõik kuulujutud salasepitsustest kuninga vastu valed on. Need teated on ainult nende poolt lendu lastud, kes sellest omale kasu loodavad saada, kui nad kuninga ja rahva vahele umbusaldust tekitavad!“

Sir Villiam vaatas ülesse.

„Võite meile nimesid nimetada, herra hertsog? Mul oleks rohkem kui ühes suhtes huvitav neid aumehi lähemalt tundma õppida.“

Caracciolo vaatas talle tarretanult otsa.

„Kahetsen, ekstsellents! Ma pole küllalt

diplomaat, et intriigi salateedel kohaneda. Merimehena oman ühtainust sõna. Selle sõna olen aga valmis pandiks panema ja oma pea juure lisama, et ükski neapellane nii kaugele ei lähe, et oma isamaad ja oma usku võõrmaalasele ära anda!”

„Ja kuningas, herra hertsog?“ heitis Maria Carolina teravalt vahele. „Kas pakute oma pea ka kuninga julgeoleku eest? Kas on ka teine teade vale, mille järele Bourbonide maja patriootlaste poolt kui võõrast ainult sallitakse, mis väljaspool nõndanime-tatud Itaalia isamaad seisab?“

Caracciolo hammustas oma huuli.

„Majesteet,“ koheles ta segaselt, „kes on teie majesteedile...?“

Kuid Ferdinand ei lasknud teda lõpule kõneleda. Juba ammu igavast nõutlemisest tüdinenud. igasuguse lõpuotsuse eest tagasi pöörates, tõusis ta püsti.

„Ah, jätame kõike seda! Ma tunnen oma neapellasi. ei karda neid. Läbi tule lähevad nad minu eest, kõik lazzorod, kodanikud, aadlid! Miks pean mina esimesena oma naha turule viima? Kui keiser marssima hakkab, lähen ka mina. Mitte üks päev varem. Ja nüüd lõpetame, eks? On juba küllalt kaua kestnud. Tule ühes minuga, Francesco! Sa armastad ju koeri. Minu sõber, markkrahv von Ansbach saatis mulle jahikoeri. Toredad eksemplaa-rid, ütlen sulle. Tahan sulle näidata. Minu herrad, kel himu on, tulgu kaasa!“

Caracciolo käsivart võttes tahtis ta saalist lahkuda. Kuid sir Villiami pilgu peale hoidis Acton teda tagasi.

„Palun teie majesteeti veel silmapilguks. Nagu majesteet mäletab, lahkusid läinud nädalal kaks herrat aadeliseisusest, Ettore Ruvo ja leitnant Ferdinando Aprile, salaja Neapelist...“

Pahaselt oli kuningas seisma jäänud.

„Noh, ja mis selle juures siis on? Ruvo on kindlasti oma mõisates Kalabrias, ja Aprile — muidugi on temal jälle kusagil armulugusid! Niisuguste tühjustega piinatakse mind!“

„Majesteet andestab, kuid salapolitseiülem teatab, et mõlemad Roomas on nähtud...“

Ferdinand võpatas.

„Mis? Mis teie seal ütlesite? Roomas? Mis nad Roomas tahavad?“

„Mul on küll kahju teie majesteeti kurvastada. Kuid minu kohus on teatada, et mõlemad ohvitseridena Prantsuse sõjaväkke on astunud!“

Kuningas tõstis käe ja läks Actoni poole, nagu tahaks ta teda lüüa.

„See pole tõsi! See ei või tõsi olla! Neapellased, aadlid, ohvitserid... Hoidke endid, herra minister! Kui teie mind eksitate...“

Acton ajas end sirgu ja mõõtis kuningat terava pil-

A. Kitzberg,

K. Kasman'i joonistus.

kelle näidendi „Neetud taluga“ „Estonias“ tänavune hooaeg avati.

guga.

„Mina pole neapellane, ei pane oma pead pandiks asjade eest, mida tõendada ei või. Siiski ei peta mina teie majesteeti mitte. Meie agentidel Roomas on korda läinud patentide ärakirju saavutada. Kas tahab majesteet ise näha?“

Ta tõmbas ühe akti laualt ja näitas selle Ferdinandile. Kuningas heitis sellesse pilgu, kui võimetu prantsuskeelset teksti lugeda,

andis ta selle kohe tagasi. Tume puna kattis ta näo, silmadesse ilmus julm vaade.

„See on siis tõsi? Ah need tänamatad, nad peavad mind tundma õppima! Andke nad kohtu kätte, Acton! Jalamaid! Mulle otsus ette panna! Ja... Mis sa tahad, Caracciolo? Miks sa mind segad?“

Admiraal oli nagu vandudes käe tõstnud. Nüüd lähenes ta aukartlikult.

„Majesteet, ma palun sõna. Ma ei kaitse Ruvo't ja Aprile't... laidan nende teguviisi... kuid olukord, mis neid sundis... Ruvo — üks tulivaim, kes oma tegutsemisele Neapelis ruumi ei leidnud... Aprile, väikse eksituse eest teenistuses kõvasti karistatud... mõlemad kuuluvad meie parematesse perekondadesse... kui majesteet sel puhul oma heldust valitsema paneks... olen veendunud, et nad kahetsedes tagasi tulevad...“

Ferdinand oli jälle istunud. Segaselt eksles tema pilk saalis.

„See on õige,“ sosistas ta endamisi, „neil on suured sugulussidemed, tugev poolehoid... ehk on siiski parem heldust õigusest eeldada...“

Heledalt purskas Maria Carolina naerma.

„Miks ei luba majesteet mitte neile herradele kuningamõrtsukatele teed Neapeli näidata? Siis ei pruugi kuningas enam oma õigusega helduse peale vaevleda.“

Värisevate sõrmedega oma pitsirätikut käristades, hakkas Maria Carolina viha pärast hääletult nuuksuma.

Äkki tõusis Nelson üles ja läks kuninga juure.

„Majesteet lubab mind vabastada. Ma pean oma kauemat viibimist Neapelis tarbetuks. Ja kuna mind mujal tarvis on...“

Ehmunult vaatas Ferdinand talle otsa.

„Teie tahate ära minna? Neapelist hoopis ära?“

„Ma lähen Maltat võtma. Peale selle palun oma ülematelt teist komandot. Ma ei soovi niisuguste inimestega teenistuses läbi käia, kellega minu kuninga ohvitseril kokkupuutumist olla ei või.“ Ta kummardus asjalikult. Vaatas Caracciolole vastu, kes läbi saali tema poole sööstis. „Herra hertsog?“

Hingetult, tumepunase näoga jäi Caracciolo Nelsoni ette seisma.

„Seletust, mylord! Keda teie nende inimeste all mõistate, kellega teie läbi käia ei soovi?“

Nelson naeratas külmalt.

„Keda? Isamaa äraandjaid, valevandelisi, petiseid... ja nende kaitsjaid.“

„Mylord... midagi inimlikult seletada, ei tähenda neid kaitsta!“

„Herra hertsog... ühele äraandjale kuninga armu paluda tähendab, ennast tema kaassüüdlaseks teha. Kuis võib kuningas truudusega arvestada, kui ta äraandmist ei karista? Äraandjad purje otsa, herra admiraal Caracciolo! Tema korjus kaladele! See on iga ausa meriväe kohus ja pruuk. Õppigu seda ka Neapeli merivägi!“

Kogu oma Briti uhkusega pööras Nelson ümber. Tuli pikka Maria Carolina poole...

Äkki haaras Caracciolo käsi mõõgapidet.

Kartlikult karjatas Emma.

„Hoia end, Horatio!“

Hetkeks valitses surmavaikus. Siis kostis sir Villiami tugev naer.

„Ma palun vabandust, kuid... minu naine on väga imelik, eks? Ta pole sõjanõupidamis-tega harjunud. Kui arvamised lahku lähevad, arvab ta kohe, et mingisugune õnnetus tuleb. Tõesti, Emily, sa oled hertsogi süütut liigutust valesti mõistnud. Ja ka teie, kallid Horatio, vabandage, aga ka teie olete eksinud. Herra hertsogil ei olnud sugugi mõttes neid kõlvatuid oma kaitse alla võtta. Ta tahtis tema majesteedile ainult seletada, et nad isiklistel põhjustel tegutsenud, mitte aga aadeli õhutusel. Et seda süüd mitte nende peale ei vee-retataks. Olen ma õieti edasi annud, herra hertsog? Nõnda, siis on eksiarvamised lahendatud ega ole miskit põhjust vastastikku viha kanda. Kuid sellega ei taha ma ütelda, et ma herra hertsogi poolehoidmist nõndanimetatud patriootidele jagan. Ma olen kahjuks tähele pannud. Need herrad teevad tegelikult jakobiinlaste revolutsioonilistele ideedele silmi. Seepärast... kui Neapelile sõbraliku riigi esitaja ei või ma vaikida, et prantslaste siiatulek suureks ohuks oleks, vaatamata majesteetide poolehoidu peale rahva seas. See on ju teada, mis rahva armastus on. Ka Ludvig XVI ei olnud isiklikku vaenlast!“

Seda kõike oli sir Villiam kerges, tantsitavas toonis kõnelema, mis tema sõnade sisule täiesti vastu oli. Kuid seda sügavam oli mõju.

Surmahirm näol, kargas Ferdinand püsti ja jooksis saalis edasi-tagasi.

„See on tõsi, nad armastasid teda!“ oigas ta. „Kõik, kõik! Ja siiski tassisid nad teda kaagile. Noa alla. Nagu tapjat.“

„Ja kui tema pea liiva veeres,“ lisas Maria Carolina juure, „naersid nad. Kõik, kõik! Pariisi lazzaronid.“

Ferdinand heitis temale vihase pilgu, tahtis midagi vastata. Kuid tema hirm oli suurem, kui viha. Abitult nagu laps jäi ta sir Villiami ette seisma, vaatas talle paluvalt otsa.

„Mis pean ma tegema? Mis pean ma tegema? Üks ütleb lahti lasta, teine ära oodata. Mina ei mõista sellest midagi, pole sõdur. Aidake mind, sir Villiam, andke mulle nõu!“

Sir Villiam kehitas õlgu.

„Ka mina pole sõdur, majesteet. Ja ühe kogematu nõuanded ei tohi nii tähtsas küsimuses mõõduandvad olla. Kuid kas ei seisa teie majesteedi teenistuses mitte kaks asjatundjat? Parun Mack, Austria sõjaväe korraldaja ja lord Nelson. Niili võitja?“

Mack ei olnud kogu nõutlemisel sõnagi rääkinud. Ohkas ainult endamisi ning silistas liikmeid. Teda piinas jooksjahaigus. Nüüd ajas ta enese vaevaga püsti.

„Ei või teie majesteedile veel ühtki otsust anda!“ hüüdis ta peene häälega. „Kõige paremal tahtmisel mitte. Olen alles neli päeva siin, pole kohalikkude oludega küllalt tutvunenud. Minu keiserlikul herral... kui pealetungimise eest hoiatab... on omad põhjused. Austria pole sõjavalmistustega veel mitte valmis. Aga ka kuninganna-majesteet... kui soodsat silmapilku kasutada tahab... pole halb! Championnet nõrk. Kahtlemata. Direktooriumi poolt suur strateegiline viga temalt korpusi Rheini ääre saata. Neapeli maavägi sellevastu tugev. Suurepärane. Kõige parem Euroopas. Olen teda nõnda nimetanud. Ei võta sõnu tagasi. Ka minus ei pea takistust olema. Kolm, neli nädalat valmistuda ja võib marsida. Room kaheksa päeva pärast vaba. Majesteet tohib loota. Mack vastutab selle eest!“

Pead noogutades istus ta jälle. Ohkas endiselt, katsus oma liikmeid...

Ferdinand vaatas talle otsa, nagu poleks ta sõnagi mõistnud. Siis pöördus ta kohmetult Nelsoni poole.

„Mylord, ma palun teid... Teie olete erapooletu... mida soovitate minule? Rääkige avalikult. Mis teeksite teie minu asemel?“

Miski nagu hirm hiilis Emmasse. See kindluseta kuningas... see haiglane kindral... Tahtmatult tõstis ta oma käe hoiatades Nelsonile vastu. Tema aga ei näinud seda märkavat. Kuningat teravalt silmitsedes, tõusis ta püsti.

„Majesteet küsib? Minu lahingud on juba vastust annud. Ligivõitlus, mitte kaugelvõitlus! Oleksin mina selle riigi kuningas ja kõik korras — lootes õiglase Jumala abi peale, tun-

giks ma vaenlasele kallale! Mõök käes! Võit või surm!“

Kirglikus ärrituses lõi Maria Carolina käed kokku.

„Võit või surm! See on Nelson! Kuulake teda, majesteet! Siin kõneleb mees!“

„Võit või surm...“ Värisedes kordas seda ka kuningas. „Kas pole muud võimalust? Miskit muud, mylord?“

„Ühele kuningale, millisena ma teda omale kujutan, mitte! Teine muidugi... See võiks paigal istuda. Kõik haavamised alla neelata. Oodata, kuni teda tema kuningriigist välja aetakse.“*)

Ferdinand tuksatus, nagu oleks ta hoobi pihta saanud.

„Mylord...“

„Kas see või teine, majesteet! Kolmat ei ole!“

Terasena kõlas Nelsoni hääl. Tema silmis sätendas välk, mis tema tervet ahtat nagu nagu leekidesse heitis. Hirmunult taandus Ferdinand, vajus tagasi oma toolile.

„On hea, on hea! Kui see nõnda olema peab... kuid vastutust ma oma peale ei võta. Kuuled sa, Caracciolo, mis ma ütlen? Vastutust ma oma peale ei võta! Sina oled tunnistaja, kuidas mind piinatakse!... Hea siis! Acton, laske mobiliseerimise käsk välja töötada!“

Ruttu tõmbas minister kirjatüki mapist ja ulatas selle temale.

„See on juba tehtud, majesteet. Ainult teie majesteedi allkiri puudub veel!“

Ferdinandi huuled värisid, nagu oleks ta valmis nutma.

„Ah, teie teadsite juba ette, et te mind nii kaugele viite...“

Ta kirjutas alla.

Rõõmuhõiskega haaras Maria Carolina dokumendi, surus selle vastu rinda, suudles.

„See on sõda, minu herrad! Oo, Maria Antoinette! Õde! Süütult tapetu! Ometi saab sinu veri su mõrtsukatele kätte tasutud!“

Õnne soovides kogusid ministrid ja kindralid tema ümber. Neile kõikidele jagas ta käskusid. Ühe kuu andis ta Mackile sõjavalmistuseks aega. Siis pidi vägi Rooma riiki tungima. Ilma sõda kuulutamata. Nagu Jumala mõök...

Keegi ei pannud kuningat tähele. Caracciolo käe võttes lähenes ta raskelt uksele. Kuid enne, kui ta saalist välja jõudis, oli Acton tema ees.

*) Ajaloolik.

„Ja Ruvo ning Aprile, majesteet? Mis käseb majeesteet nendega teha?“

Ferdinandi raske keha vaputus.

„Äraandjad! Äraandjad! Nemad on süüdi, et tolele verikäsule alla kirjutasin. Ja seepärast — ah, ma tahan ka teie omale alla kirjutada... teie omale...“ Ja Caracciolo silmis armupalvet leides, kõnetas ta teda järsult: „Vaiki Francesco, kui ma uskuma ei pea, mis

sinu vaenlased sinust kõnelevad! Üks peab teiste eeskujuks karistatud saama. Pea maha, Acton! *) Pea maha, pea maha!“

Vahetpidamata kordas ta neid viimseid sõnu. Nagu tunneks ta sellest lõbu. Sealjuures muutus tema nägu hirmsaks. Paksude huulte vahelt tulid looma hambad nähtavale...

(Järgneb.)

KUI MAAPIND KÕIGUB.

Jaapani maavärisemise puhul.

Möödunud nädalal tõi meile sädetelegraaf Jaapanist rea hingehaaravaid ning vapustavaid teateid ennekuulmatu maavärisemiskatastroofist. Tokio — Tõusva päikse maa modern pealinn — lamab rusu- ning tuhahunnikutes. Hirmus maavärisemine selle kaasaskäiva ürgse meremässamise, tormi ning sajuga on hävitanud hulk rahvarikkaid linnu, külasid; on lõhkunud sadade miljonite väärtuses kultuursiseseadeid ja riisunud Jaapani riigilt tuntava protsendi maa- ja linnaelanikke, nii et loetavam päevaleht ahastusega hüüab: „Jaapan on ühe inimpõlve võrd oma arenemisest kaotanud. Jaapan ei olegi enam suurriik!“

Kuuldes neist hirmu- ning ahastuslugudest on inimlikul kahetsus- ja kaastundel, sel vaimlise kultuuri tähtsal tõukejõul, ilma milleta sotsiaalne edasijõudmine ning ühistöö vaevalt mõeldavad, küllaldaselt põhjust ärevusse sattuda, läkitades kurblikku osavõtuavaldust neile kaugetele ning tundmatutele sõpradele. keilest paljud meie keskel miskit muud ei tea, kui et oleme kõik inimesed — emakese maa paljukannatajad lapsed.

Ühiskond, hoolimata valitsevast karmusest ning vaenust, on otsekui hiiglaharfe, milles ühede keelte helisemine teistes keeltes sümpaatliku kaashelina äratav. Ei saa ning ei tohigi võõra õnnetuse puhul külmaks pealtvaatajaks jääda. Sotsiaalne keha kujutab enesest ühist organismi, mille korralikuks töötamiseks kõigi rakukeste funktsioonid hädapärast tarvilikud. Kui inimeste ja üksikute ühiskondade vahel solidariteet täielikult puuduks, kui meie ainult omaette rõõmu ning muret tunneks, siis ei saaks inimkonna üldväärtuste loomisest, üldkultuurist juttugi olla. Kultuur on inimesoo ühissaavutus. Ja selles mõttes on iga kordaminek meie eneste võit; iga õnnetus, iga ühiskondlik oht — meie õnnetus.

Aga inimesele pole ainult osaks antud kaasa

tunda ja kaasa elada, vaid ka mõelda ning tundma õppida. Mõistus ei lepi paljalt teadete vastuvõtmisega, vaid tahab peale selle veel nähtuste põhjustesse, algolusse tungida.

„Mis on maavärisemine ja milles seisab selle algolu?“ pärivad praegusel juhtumisel vist paljud meie keskel. Just nende uudishimu ning teadatahtmise vaigistamiseks olgugi määratud alljärgnevad populaar-teaduslikud read.

Enne aga tuletame meele, et meil juba julus oli (v. „Agu“ nr. 34 ja 35) tuldpurskavatest mägedest kirjutades ära märkida seda erandlikku liikuvust ning rahutust, mida maakera vulkaanilised jõud tänava avaldavad. Ka maavärisemine kuulub oma olult suurel määral maakera vulkaanilise tegevuse valda, olenedes kõige sagedamini just neistsamuist põhjustest, millest olenevad tuldpurskamisedki (vähemalt näib see nii) ja sellepärast võib käesolevat artiklit võtta varemilmunud artikli „Maakera ürgjõud“ lõpuosana.

Jaapani saarestik, kui püsiv maavärisemisraioon.

Nagu tuldpurskavad mäed peasjalikult maakera välise katte murdmisjoontel asuvad, samuti on ka maavärisemis-nähtused sulutud teatud raioonidesse, mis aga küll seda ei tähenda, nagu ei võiks täitsa juhuslikke maavärisemisi ette tulla. Vaadeldes vastavaid erikaarte, paistab võhikulegi silma, et mõlemad raioonid — see täh. nii tuldpurskamise, kui maavärisemise omad — kaunis lähedalt ühte sattuvad.

Püsivamaks ja tegevamaks maavärisemisraiooniks loetakse Islandi saart ja Jaapani saarestikku. Kes Jaapanist ühte või teist kuulnud on, see teab ka, et seal rohkesti tuldpurskavaid

*) Aprile võeti kinni ja mõisteti eluajaks vangi. Ruvo põgenes, surmati aga hiljem.

mägesid (vulkaane) leidub ning et maavärisemisi Jaapanis peatselt igal aastal ette tuleb. Juba Jaapani hoonete ehitamislaad annab tollest tunnistust: rajatakse peaaesjalikult väikesi puumaju. Kus aga ehitusmetsa saadaval pole — seal kivi- ja savihooned puust raamistikuga. Raam kaitseb seinu järsu kokkulangemise vastu ning hoiab inimeste mattumist rusude alla. Mõõda minnes olgu aga tähendatud, et see primitiivne enesekaitse on, mis vähe aitab. Kalabria ning Kalifornia tähelpanekud on kindlaks teinud, et maavärisemisele kõige paremini raudbetoonist ehitused, kui need sügavale alusmüüriks rajatud, vastu panevad. Veel paremad on puht-metallhooned.

Jaapani saarestik asub Vaikse ookeani põhjalanguse sügavama kuristikuga serval. Tema pindala ei ole kunagi püsivust ilmutanud, vaid kuulub maakera liikuvama, tujukama kihistiku hulka. Viimase 1500 aasta jooksul on seal 224 rasket maavärisemist ette tulnud. 17. aastaja esimesest veerandist peale kordusid maavärisemised Jaapanis keskmiselt iga 2½ aasta tagant. Tolletsamast ajast alates muutusid seal kergemad maa-alused tõukeid lausa alalisteks. Nende hulk tõuseb kuulumata arvuni. Viimastel aastatel tuli keskmiselt iga päeva kohta 4 tõuget. Geoloogid arvavad, et 1500 aasta vältusel neid tõukeid seal vähemalt 2 miljoni on olnud.

Suurematest katastroofidest nimetame 1891. a. katastroofi, mis tihedalt asundatud Mino ja Ovari madalikkudel möllas. Äkiline maa-alune tõuge paiskas 20.000 maja rusudeks ja hukutas umbes 7000 inimest. Nagu tänavuse maavärisemise ajalgi, nii tärkas ka tol korral purunevate hoonete seas kiiresti laialilagunev tuli (peaaesjalikult lõhutud ahjudest), nii et hukkunud hoonete üldarv ametlike andmete järel vähemalt 120.000 pidi olema. Raudteeliinisid ning veetammisid hävines mitmete miljonite väärtuses.

Pindkihtide rüüstavuse poolest pakub 1891. a. maavärisemine uurimiseks rohkesti materjali. Tekkis hulk pragusid. Kohati oli maa otsekui künatud ning pahurpidi pöördud. Kärisemiskohtadel nihkusid pinnakihid mitmete meetrite võrd edasi. Kaks küla vajusid nii madalale, et nende asemele järv tekkis, mille pind 2 kv.-kilom. Iseäranis suur kihtide liikumine tabas Neotali ümbrust (Niponi põhjapoolses osas). Nagu pärastise mõõtmisega kindlaks tehti, oli maapind ristsihis (vertikaalis) 6 meetrit ning loodsihis (horisontaalis) 4 meetrit nihkunud. Prof. Suessi arvamise järel tingisid tollekordset maavärisemist nii vulkaanilised

kui ka pindehituslised ehk maakihilised (tektoonilised) põhjused.

Tänavune katastroofi Jaapanis on esialgsete teadete järel otsustades üks suurimaist üldse, mitte ainult Jaapani kohta, vaid kogu tolle aja kohta, milleni inimlikud teadmised maavärisemistest ulatavad. Igatahes on inimohvrite ja hävitatud varanduste hulk Jaapanis 1923. a. hoopis ja hoopis suurem, kui näit. Portugaalis 1761. a. või Messina 1908. a.

Ometi ei tohi siit järeldada, nagu seisaks tänavune Jaapani maavärisemine ka pinna kõikumise, kihtide nihkumise ning värisemisel ilmiskstulnud ürgtegurite jõuavalduse poolest esimesel paigal. Selle küsimuse kohta võib teadus vast pärast põhjalikumalt uurimist vastuse anda. Praegu segab asjalikku hindamist, isegi kui teateid käepärast oleks, katastroofi hiiglaulatus inimohvrite suuruse poolest. Meie tähelpanu kütkestavad eestkätt ikka need nähtused, mis uudishimule ja tundmustele võimalikult pihta löövad. Nii näiteks mäletatakse veel tänapäevgi elavalt Messina maavärisemist, sest et see inimekannatustega meie meeltesse on kirjutatud, kuna paljud teised katastroofid — hoopis tugevamad pinnapõrutuste poolest, kui Messina oma — kas koguni tähelpanemata jäid või ainult möödaminevalt meie teadvust riivasid.

Väga võimalik, et Jaapan varemalt veel raskemaid maavärisemisi üle elama on pidanud. Mis aga tänavuse katastroofi juures nii traagiliselt põrutavalt mõjub, on asjaolu, et seekordne maavärisemine Jaapani kultuurilisel ja tihedalt asundatud Niponi saare kesksel ja lõunaosal mängib, kus seisavad kõik tähtsamad Jaapani linnad, pealinn Tokioga eesotsas.

Maavärisemise pärisolu.

Inimputukas on harjunud seda pinda, millele ta oma pesa ehitab, kindlaks ning püsivaks pidama. Maa — see on miskit sarnast, millest me tärganud ja milleks me jälle muutume, nagu piibelgi jutustab. Kuid tõepoolest ei ole maapind, too inimsoo ainuke toetuspunkt, kaugeltki nii liikumatu, kui meile igapäevaste talituste juures näib. Nüüdisaja teadus võib oma keeruliste masinavärkide (seismograafiliste aparatuuride) abil ilmeksimatult konstateerida, et maapind vast alatasa mitme-pidises sihis liigub. Juba loomulik tasakaalu nõue sunnib maakihte oma asendit muutma, mille juures sarnased püsivad tegurid, kui temperatuuri kõikumine, veeringjooksude ja taeva-

ITAALIA-GREEKA TÜLI PUHUL.

Itaalia diktaator Mussolini.

Greeka peaminister colonel Gonatas.

kehade vastastikkune külgetõmbavus mõju avaldavad.

Juba pinnapealne põrutus võib maakoos värisemist sünnitada. Püüsirohukeldrite õhkulendamisel rappub maa samalaadiliselt, kui maavärisemistelgi. 19. märtsil 1895. a. plahvatas Rheini jõel 17 tuhande kilogrammiline dünamiidilaadung. Selle tagajärjel värises maapind 700 ruutkilomeetrilisel tasal. Koguni 120 kilomeetri kaugusel plahvatuse paigast värisesid asjad laual.

6. jaan. 1910. a. märkisid Pulkovi tähetorni seismograaf-aparaadid mitu maa-alust tõuget. Nagu pärast selgus, tuli see suurtükkide kogupaukudest, mida Tsarskoje Seloos veepühitsemise puhul lasti. Peeterburis, mis soole rajatud, värisevad suured kivimajad veoautode möödudes. Neid nähtusi ei nimetata aga maavärisemiseks. Tõepärasest maavärisemisest on jutt alles siis, kui kõikumine sügavast maa-alusest tõukest oleneb ning ennast suurte maa-kihtide liikumises tunda annab.

Seni ei ole teadusel veel mitte korda läinud maavärisemise pärisolusse tungida. Ta tunneb küll neid kaudseid geoloogilisi põhjusi, mis maavärisemist teise, nii öelda koordineeritud joones tingivad, kuid algpõhjus, esipõhjus (nii palju kui see maakera seesmiste tulede tegevusest oleneb) ei andu otsekohele uurimisele. Ta on vaid aimatav, vaid teatud määrani tõeksvõetav ning seletatav.

Üldiselt jagunevad maavärisemised kolme liiki: 1) vulkaanilised, 2) sadasklised ja 3) tektoonilised.

Vulkaaniliste maavärisemiste juures ei tarvitse me pikemalt peatuda. Nagu juba tuldurskavate mägede kirjeldusest nägime, käib tulepurskamise eel ning selle ajal enamasti ikka ka maavärisemine. Kõikudes kraateris üles ja alla, paneb pakitsev laavakogu mäe lõdisema, millest värinad edasi valguvad. Mida suurem gaaside pakitsemine, seda tusedamad raputused. Niipea, kui kraateri sulud läbi murtud ja laava ning gaasid välja voolanud, muutuvad tõuked järjest nõrgemaks, kuni lõpuks kõik rahuneb.

Sadasklised maavärisemised sünnivad siis, kui pinnakihid maa-aluste tühjuste kohal äkki alla langevad, lömmi vajuvad. Seda juhtub tavaliselt gipsi, lubja ning kivisoola asumisraioonides, sest seal sünnitab vesi uhtumise ja sulatamise tagajärjel ikka uusi õõnsusi. Sadasklised maavärisemised on vulkaaniliste maavärisemistega selles mõttes väga sarnased, et nad ainult piiratud (väiksel) maa-alal tunduvad, kuid seda hirmsamaid tagajärgi toovad. Karstis, kus suurem osa maavärisemisi pinna allasadamisest tingitud, tuntakse tervete külade hukkumist (kadumist) trehtlikujulistest õõnsustes (aukudes). Tähen-datud aukude tekkimine paneb ümbruskonna maa-ala mitmete sadade kilomeetrite laiuses

liikuma (värisema). Pinnalangemist saadab metsik maa-alune mürin, mis inimesi ning loomi hirmuga kangestab. Vahest kostab mürin nädalate kaupa, ilma et maavärisemine ise kätte jõuaks. See nähtus kõneleb maa-aluste õõnsuste osalistest kokkulangemistest, misjuures kõrgemad võlvkihid paigal püsivad.

Vanemad geoloogid, nende eesotsas maavärisemise eriuurija O. Volger, püüdsid tõendada, nagu oleneks kõik suuremaulatusega maavärisemised pinna langemisest. Uuem teadus vaidleb sellele kindlasti vastu, sest kui Volgeri oletusi usutavaks võtta, siis peaks maa all otsatu palju avaraid õõnsusi leiduma, mida aga mägestikkude ehituslaadi, kui ka kihitide asetust üldiselt arvesse võttes, mitte võimalikuks ei saa pidada.

Tektoonilisteks maavärisemis-

teks nimetatakse kõiki neid maavärisemisi, mis ei ole puhtal kujul ei vulkaanilised ega sadasklised. Ja see ongi maavärisemiste peatüüp, teatavas mõttes ka üldtüüp, sest siin võivad ühtaegu kõik maavärisemistele omased nähtused ilmsiks tulla. Teadus jaotab tektoonilised maavärisemised kahte eriliiki (sügavilised ja dislokatsioonilised), vaadates selle järele kas katastroofi põhjus peajoontes maa-kera seesmistele tulede aktiivsusest või kihitide enda tasakaalu seisukorrast oleneb. Kuna aga mõlemad põhjused enamasti käikavad ja raske on nende vahel vahet tõmmata, siis tuleb seda liigitsemist puht-teoreetiliseks pidada, mille vaatlemine käesoleva kirjutuse kitsastesse raamidesse ei mahu.

(Järgneb.)

Prof. B. Lindemanni ja E. Reclus' andmetel K. A.

MÕTTED „ESTONIA“ JUUBELÕHTUL.

HANS LAUTERI HAMLET.

Kui eesriie taandus ja vaimustseen Helsingöri (Elsinor) lossi käikude all avanes, jooksid mul sipelgad üle selja ja kananahk võdises kukla kohal: Mu Jumal, mis sellest küll täna saab?

Hamlet ja niisugune hääldamine!

* * *

Kas isetargad peaks olema selle üle järele mõtelnud, miks on see nii, et vaimu näevad, Horatio, Marcellus, Hamlet. Hamlet jälgib talle ja vaim räägib temaga. Kuninganna ei näe midagi, ja ometi on ta kadunuga elanud seaduslikus abielus; veel vähem võiks nägemust oletada kuningast või Poloniusest.

* * *

Vaim räägib liig palju. Vähemalt vaimu ei oleks pidanud Shakespeare'i geenius nii pika monoloogiga koormama. Vaimud on sõna-kehvad vahetumas eneseavalduses. Et end näidata ja kõnelda, selleks kulutab vaim palju füüsilist jõudu, vitaliteeti, eluenergiat või praanat, nimetatagu seda kuidas tahes. Seda peab tagavaras olema. Iga sõna tähendab suurt jõukulu, seepärast on vaimu mõtteavaldused otsekui telegraafi kodeksi järel kokku seatud sõnu ja märke tuleb sümboolidena deshifreerida.

* * *

Õigust öelda, sellest vaimust, kellest siin kõne, võib siiski uskuda, et ta jaksab juttugi

vesta, sest tema hääle kõlas nii „lihaselt“, tooresmaterjaalina, millel polnud algelisematki kõlapinda. Lavastus üldiselt eeldas asjasse süvenemist reshii poolt, iga viimast viga ei hakka ma norima, aga kõnetehnika üksikuid näitlejail ei kannata kriitikat. Ons siis hääle puhastamine ja kõlastamine meie näitlejaile tundmata kunst?

* * *

Esimesel vaheajal kuulsin ütelse:

Kurbmängu võiks siis vaadata, kui elu oleks kerge ja lõbus. Aga et elu ise nii tõsine, siis tahaks ikkagi parema meelega naljamängu näha.

Mis tähendab see kõne? Küllastus Hamletist?

* * *

Kuningas ja kuninganna ei taha ka vaadata kurbmängu Gonzagost ja Baptistast. Oleks nendegi elu alati kerge ja ühetooniline olnud. nad oleks Veneetsia dooshi Gonzago surmamist rahulikult pealt vaadanud, nüüd kargasid nad püsti ja kadusid.

Antagu farssi! Nägite, kuidas nende huuled muigasid, kui midagi kergemat kuulus? Aga Hamlet amüseerus suurepäraselt.

* * *

Äärmist ettevaatust Hamletiga! Näete, kust ta läbi läheb, seal lamavad laibad reas:

Polonius, Ophelia, kuninganna, kuningas, Laertes. Ta on elukarjetav endalegi, lõpeks kantakse temagi korjus näitelaval, aga uhkete auavalduste saatel.

Missugune lõpp on sel näidendil!

Aga teie, kes te elate üksikmajades oma ette ja sõidate autodes, teie jooksete minu silmile, nagu võiks mina siin midagi.

Kas see veel kaua kestab? Millal see lõpeb?

Mulle täiesti ükstakõik. Mind ei kõida siin miski vägivaldselt. Mul on paraadukse võti, kas ma siin kella 1/212 istun, on oluliselt tähtsusetu. Ja koju lähen ma jala.

* * *

Tulla iseteadvate märkustega, et Shakespeare vananenud ning Hamlet ajast ja arust, tähendab end kompromiteerida, minu herrad!

Viga pole see, et Hamlet liiga vana, vaid teie olete liiga noored.

Kolmsada aastat on teda ette kantud ja ometi tundus 8. septembril 1923. „Estonias“ mõnikord kui istuksid operetis, milles vahete vahel kupleesid päevasündmuste kohta pillatakse. Iganenud on vaid näpunäited näitlejatele ja muud niisugused asjad. Ons see tõesti juba 1603. trükist ilmunud?

Neist mitte olulikkudest ollustest puhastades, mõnede katolitsismi jäänuste kõrvaldades, jääb järele igivana esoteeriline tõde, mis kestab vähemalt järgmised kolmsada aastat.

* * *

Ma loodan, et needki, kes algupoole protesteerisid, hiljem olukorraga leppisid. Publikum püsis etenduse aegu vagusena nagu see kolmekümne tuhandeline rahvahulk Kuningas Õdipuse etendusel vabaõhu teatris. Aga te oleks pidanud kuulma seda läkastamist mis siis tõusis kui eesriie langes. Kuidas nad seda teevad, see kostab nii sunnituna?

Lõpuni ei suudetud ka stiili pidada isegi etenduse aegu. Hauakaevaja Trilljärve talupojalik arusaamine ja targutus suurte sakste asjus viskas eriti tagumised read roopast välja.

* * *

„On enam asju taevast ja maa peal. Horatio, kui meie koolitarkuses unistatud.“

Võib imetleda kui vähe neid sõnu tõsiseks peetud. Ammu see oli kui veel otse arvati, et kõik maailma asjad on teada ja arvele võetud. Lapsiku ebausuv avaldusena kõlas see sentens veel kümmekond aasta eest materialistlik-monistlikult mõtleja kõrvus.

Ja täna? On meele kindlus pragunemas, kuigi veel terved maad ja rahvad ei salli mingit muud jumalat selle ühe kõrval.

* * *

Mulle on öeldud, Voltaire olevat ütelnud:

Dante saab iga päevaga kuulsamaks (või surematuks), — teda ei loe enam keegi.

Voltaire ei tsiteerita enam — de mortuis nihil nisi bene. Tema kõdunenud põrmu ei tuulutata muidu kui selleks, et näidata: nii ekslik on inimene.

Aga kuidas süveneda Dantesse nüüd, kus igast kõrtsist, salongist ja külapilgarilt kostavad jazz-bandi, Shimmy ja Foxtroti helid.

Seal ta mul seisab riivil. Florentsi iluväljaandes. Kuidas pean ma teda lugema kui itaallane kurdab, et hammas peale ei hakka.

Aga Hamlet on nüüd arusaadavam enamaile kui Elisabeti teatris.

Tarvitseb ainult arenenud näitejuhi asjatundlikku kätt, et lavastada seda fantastikas kahtlustatud kurbmängu puhasrealistlike draamana, jättes temale kõik tema elemendid.

* * *

See Shakespeare'i draama raamaturiivil või näitelaval on olnud kultuuri mõõdupuuks erirahvastele.

Kuidas teda tõlgitakse, kuidas teda mängitakse, ja kuidas teda vaadatakse, selle järele otsustatakse rahva hariduslise järje üle. Juba sellegi pärast ei saa me tõlke ja ettekande puuduste peale läbi sõrmede vaadata.

Tekst, mida „Estonias“ tarvitatakse, osutab vigu. Et juba iga sõna Hamleti suust tema kehas laeid lööb (Georg Fuchs), siis on veel

Jaapani peaminister Yamamoto.

Peaminister Kato järele anti Jaapanis uue valitsuse kokkuseadmine admiraal Yamamoto hooleks. Ta ei saanud veel uue valitsuse kokkuseadmisega õieti valmis, kui hirmus maavärisemine tuli, mis läbi ta haavata sai.

UUS BENE ^{end.} („BENE“).

Maitsev ja odav shokolaad.

Kõrgemad auhinn. — 4 kuldaur. Tartus 1923. a. kuldaur.

tähtsam Hamleti kahekõne Opheliaga, mis tundub otsekui menuett (seesama):

Ophelia küsib Hamletilt:

How does your honour for this many a day?

Georg Fuchs või kes tõlgib selle Saksa keele veel heljumalt:

Mein Prinz, wie geht es Euch seit so vielen Tagen?

Eesti keeles on pandud kompsti:

Mu prints, kuidas käib teie käsi nii mitmel päeval?

Ophelia ei ole ju kõrge vaimlise lennuga naine, aga nii vigaseid lauseid ta ometi ei konstrueeriks.

Ma usun, Erna Villmer ühineb minuga kui ütlen, et tema muidu nii ühtlane blondiin võib lausuda nii:

Mu prints, kuidas käib teie käsi nii mitmendat päeva?

* * *

Mind ei olnud nägemas Altermanni Hamleti 10 aastat tagasi. Aga ma kujutlen endale selle: copyright by Theodor Alterman, Estonia Anno 1913.

Olen Daani printsi tutvuse teinud umbes samal ajal kui meie praegune teater esimest korda, W. J. Katshalovi kaudu «Художественный театр»'is Moskvas.

«Художественный театр» oli minule kauaks ainus teatri mõiste. Kammerherra tänaval ei tarvitsenud see olla tingimata dünaamiline näidend, mille arenemist põksuval südamel jälgisid. Nad mängisid kineetilisi asju ja sa pidasid hinge.

*Nende Hamlet pidi saama — vähe kui öelda — sündmuseks. Ta pidi näitekunstis pöörde tooma.

Aastaid uuriti ja studeeriti lavastuse küsi-

musi. Dekoratiivselt ja stiililisest küljest avanes silmale tõesti nägus ja ühtlane vaateväli. Aga tõlgitsemine? Mäletan, kirjutasin Postimehele: Sõnad, sõnad, sõnad. Kindlasti, Edvard Gordon Craig lähenes oma ülesandele kindlalt esteetiliselt seisukohalt. Aga Hamleti olemus pole nii palju puhtesteetiline kui filosoofiline probleem.

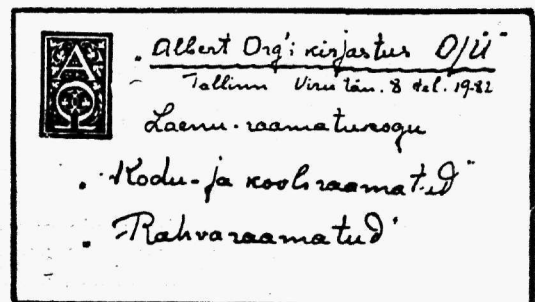
Hans Lauteri Hamlet kattis selle kuju, mille ma endale Daani printsist võisin alateadlikult loonud olla. Või üllatas ta koguni oma käsitusega mis minule sai ilmutuseks? Igatahes rikastasin ühe elamusega teaterõhtul, mis tõusu ja meeleülenduse poolest kõik endises ületas ja peaaegu kunstlise ekstaasini ulatas.

Paljastan oma pea Hans Lauteri ees ja kumardan tema Hamleti ette.

* * *

Estonia teater on Hamleti lavastusega kõrge kultuurilise eksami sooritanud. Selle töö vilja peame kasutama ja oma vaimuvara salvedesse tallele panema. Hamlet ei tohi mängukavast nii pea kaduda. Antagu võimalus teda näha kogu Eesti rahval. Kassaküsimusi võib lahendada kultuurkapitaali abil. Kui selle summad ei ulata, avagu Eesti pank oma rahakapi. Lõppeks ei ole see vähem tähtis kui maaparanduse laen, tööstuse finansseerimine või laen mõnele firmale automobiili ostmiseks. Tuleb aeg kus ei saa enam edasi ei Fordi, Austro-Daimleri ega Rolls-Roysiga, vaid millest pääseme ainult kui oleme paremini ettevalmistatud kui Hamlet senior.

Jaani Lintrop.

EESTI MAJANDUS SÕNAS JA PILDIS.

EESTI LAENU PANK.

Kõige lähemal ajal saab lõpulikult valmis Eesti Laenu Panga maja, mis on Tallinna senistest ehitustest kõige kõrgem (esimene 6-kordne maja pealinnas) ja ühtlasi ka oma mahutuse (kantsüldade) poolest kõige suurem.

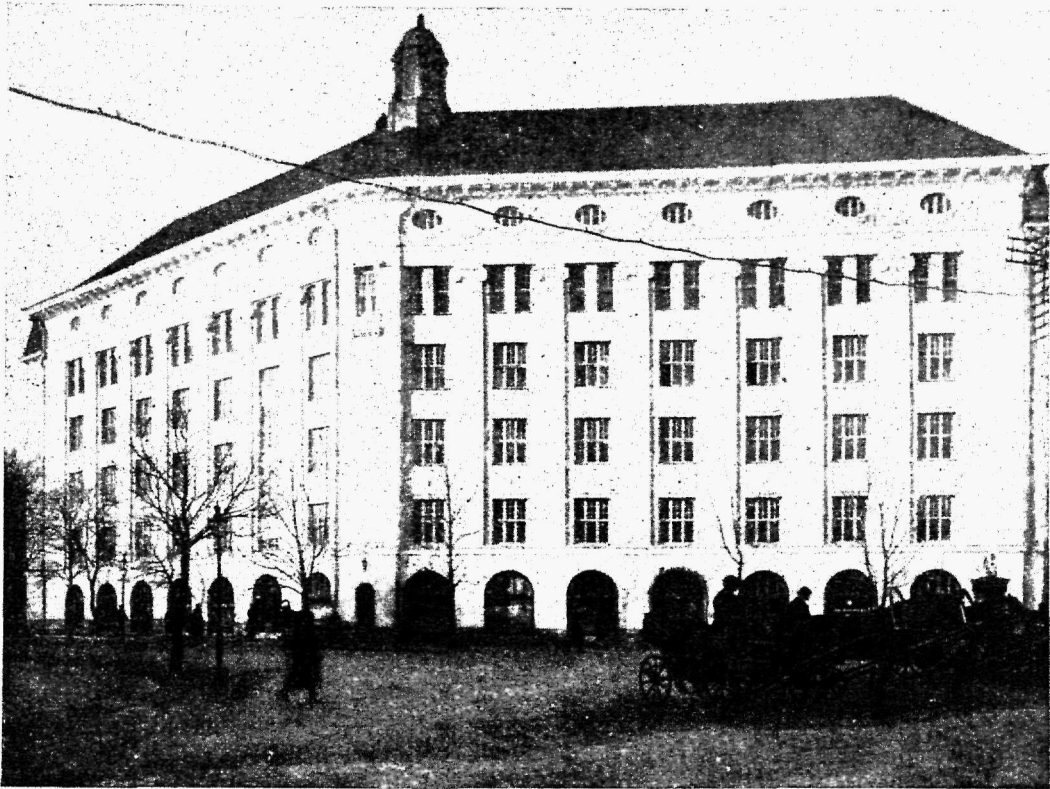
Olles oma suuruse ja välimuse poolest õige mõjuäratav ja kõigile võrastele, kes meie pealinna satuvad, silmapaistev, väärrib see ehitus iseäralist tähelepanu veel sellepärast, et temas ja tema omanikus peegeldub osake

sellest kiirest edenemisprotsessist, mis Eesti maa ja rahvas on viimse 10—15 aasta jookul läbi elanud.

Eesti rahaasutustest on suurem osa oma tegevuse alustanud ühistegelisel pinnal. Kuna Tartu ühistegevuse ja ühistegevõtete algatamises eesrinnas sammus, jõuti ka seal esimesed ühistegelised rahaasutused kõige esmalt ellu kutsuda. Tallinn suutis selles suhtes mõned aastad hiljem järelesammuma hakata. 3. detsembril 1909. avas siin esimene Eesti väike-laenu asutus — Eesti Laenu- ja Hoiu-ühisus — oma tegevuse.

Väiksel ja tagasihoidlikultsündis see: Tallinna Vastastikkuse Krediit-ühisuse (praeguse Tallinna Krediit-Panga) lahkel vastutulekul võimaldati algajale asutusele krediitühisuse (tol korral ka veel võrdlemisi noore asutuse) äriruumis ka oma tegevust alata, kus siis kaks Laenu- ja Hoiuühisuse juhatusel liiget väikese laua taga igapäev oma asjatalitust toimetasid. Unus asutus leidis aga sedavõrd sooja poolehoidu seltskonnas, et tema kiiresti kasvav tegevus juba mõne kuu järele tarviliseks tegi omaette korterit S. Karja tän. võtta ja uusi ametnikke tööle panna. Kui Tallinna Vastastikkune Krediit-ühisus (tol korral rahva suus „Eesti panga“ nime all tuntud) omale maja ehitas, pandi ka Laenu- ja Hoiuühisuse ruumide nõudeid tähele ja ehitati temale uues majas vastu Väikesel Karja tänavat kohased ruumid, kuhu Laenu ja Hoiuühisus maja valmisaamise järele sisse kolis.

Ehk küll Vene väikelaenuseadus laenu- ja hoiuühisuste tegevuse väga kitsastesse raamidesse surus, murdis

Eesti Laenu Panga maja.

Foto Akel.

Eesti Laenu Panga operatsioonisaal.

edenev elu omale teed ja Eesti väikelaenuasutused leidsid kaudseid teid, tarvitades võimalust peale otsekoheste väikelaenu tarvitajate (krediidi ülemmäär oli laenu- ja

Foto Parikas.

**Eesti Laenu Panga direktor
J. Sitska.**

Et väikelaenuasutuse kitsad raamid juba ammu järele laenu- ja Hoiuühisuse järjesti kasvavat tegevust takistasid, viidi nõnda pea, kui Vene valitsuse surve alt vabaneti, ühisus avaramale tegevusväljale, teda Vastastikuseks Krediitühisuseks muutes, milline muutus 1918. aastal sündis. Eesti iseseisvuse päevil aga, kui elu ühisusele veel laiemad ülesanded ette seadis, muutus viimane 1920. aastal Eesti Laenu Panga nime all aktsiaseltsiks. Põhikapitaal, mis esmalt oli 5 miljoni marga peale määratud, on aasta jooksul 15 miljoni tõusnud, olles sealjuures väikeste inimeste poolt hulgana kokkupandud väikekapitaaliks.

Panga edenemisest annavad pilti alljärgnevad kuivad arvud, ümmarguselt võetuna:

Aasta	Äriseis	Üldine läbikäik
1909	23 tuhat	56 tuhat
1910	395	1.650
1911	752	3.062
1912	1.330	4.653
1913	2.016	6.228
1914	2.175	6.892
1915	1.742	5.649
1916	2.888	7.867
1917	3.371	13.126
1918	4.057	17.322
1919	6.061	24.617
1920	16.624	131.971
1921	68.285	706.018
1922	140.497	2.109.775
1923 I. VIII	175.053	2.079.333

hoiuühisustel esiteks 600, hiljem 1000 rbl.) ka neid finanseerida, kellele Saksa ja Vene suurpankade kinniseisid. Nõnda on Eesti Laenu- ja Hoiuühisuse kaasabil Tallinnas just paljud käsitöölised ja kaupmehed alguse rajanud, suuremal ehituste hooajal — 1910—1914. a. — sellest ühisusest võetud laenu- de abil mitukümmend maja üles ehitat.

Need näitavad, et — maha arvatud sõja-aasta 1915, mil avaldus väike tagasimineki, — on panga tegevus järjekindlalt kasvanud, viimastel aastatel iseäranis suurtehüpetega.

Oma peavarju muretsemist väga tähtsaks pidades, omandas Laenu- ja Hoiuühisus enesele juba 1916. aastal Suure Karja tänaval Nr. 18 suurema krundi majaga, mida kavatses oma tarvete kohaselt ümber ehitada, kuid kahjuks kujunes asi nõnda, et omanik seda maja tükil ajal kätte ei saanud: Alles 1921. aastal läks korda kohtuvõimude abil maja kätte saada, aga siis selgus, et see lõhutud oli ja kapitaalset ümberehitust vajab. Linna käest omandati veel krundi juure ja 1921. aasta sügisel algas arhitekt A. Perna plaani järele ehitusmeistrite H. Henrichsoni ja K. Didvigi poolt selle suure hoone ehitus, mis, nagu alguses juba tähendatud, kõige lähemal ajal lõpuliikult valmis saab. Ehitus läheb maksma umbes 75 miljoni marka, millist hinda praeguse aja kohta tuleb odavaks pidada ja mis tingitud asjaoludest, et maja krunt omandatud odaval ajal ning vana hoone uue sisse ehitati. Panga operatsiooni-saal on üks nägusamatest Tallinnas ja tema põranda pind 42 ruutsülda suur.

Foto Parikas.

**Eesti Laenu Panga juhatuses esimees
Joh. Reinthal.**

Asutuse eesotsas on seisnud algusest peale tuttavad seltskonnategelased. Kaks nendest — G. Kalla (omaaegne linnanõunik) ja G. Treiberg (kauaaegne linnavolinik) oma juba manalasse varisenud. Algusest peale on ametis talitusedirektor J. Sitska. Esimestest tegelastest on ka veel püsima jäänud praegune juhatuses esimees J. Reinthal (1909—1914 nõukogu liige, peale selle juhat. esimees), juhatuses liige J. Bergmann ja nõukogu liige P. Roog. Teised juhtivad tegelased on praegu: juhatuses — kaubandusteadlane A. Hüüs ja Tallinna Eesti Majandusühisuse ärijuht J. Gutmann, nõukogus: koolimees T. Kuusik, advokaat J. Temant, Dr. J. Masing, J. Kallas ja J. Anton.

Laenu Pangal on osakonnad Petseris ja Irboskas.

M Õ N D A S U G U S T.

Võitlus pilvedega.

Udu ja pilved kuuluvad kõige tõsisemate takistuste hulka õhusõidus. Nende kõrvaldamine, vähemalt lennukil piirkonnas, annaks tuntavalt suuremat kindlust õhuühendusele. Nüüd teatavad väljamaa lehed katsetest, mis olevat teinud füüsikalise keemia professor Dr. Wilder C. Bancroft ja L. Francis Warren ja mis tähendavat esimest sammu selle probleemi lahendamisel. Mõlematel uurijatel Mc. Coo'ni lennukil Daytonis (Ohio) on korda läinud pilvi sel viisil kaotada, et nad neile lennukis liiva puistasid, mis elektriga laetud. Positiivselt laetud liivaterad tõmbasid enda külge peenikesed veetilgad, ühendasid neid ikka suuremateks veetilgakadeks, mis lõpuks kui vihm — ehk külmadel päevadel kui lumi — maa peale langes. Neljakümne kilogrammiga kõige peenema liivaga, mis 15-tuhande voldilise vooluga laetud, oli võimalik lennukil kohal olevat pilve, mis 5—6 ruutkilomeetrilist pinda kattis, vähem kui 10 minuti jooksul laiali ajada. Mõlemad uurijad ennustavad veel

paremaid tagajärgi liiva tarvitamisel, mis 30 tuhande voldiga laetud ja mida paremate aparaatidega välja puistatakse. Ameerika lennuasjanduse vana pioneer Orville Wright kirjeldab kogu sündmuskäiku järgmiselt: „Kui ühel päeval oma töötoas tegevuses olin, kuulsin enese kohal ülal lennukisina täiesti omapärast müra. Arvasin, et see müra nägin, kuidas lennukis pilve tungis. Ta kadus täiesti nähtavusest ja ilmus 10—15 sekundi pärast pilve teise otsa juures. Tema järele paistis pika sabana pilv, mida esialgu suitsuks pidasin, kuni aru sain, et see täiesti peenike tolm on, mida lennukis puistas. Selle järele arvasin, et see üks Dr. Warren'i katse on, millest juba varemalt olin kuulnud. Kui lennukis 5 või 6 korda pilvest üle oli sõitnud, hakkas viimane aeglaselt lahtuma ja oli 3—4 minuti jooksul täiesti kadunud. Sama juhtus naaberpilvega, kui lennukis temast paar korda oli üle lennanud. Kolmas pilv kadus samal viisil, ilma et mingit sadet oleksin märganud.“

Suuremas ulatuses tahetakse seesuguseid katseid Atlandi ookeani kohal lähemal ajal korraldada. a.

N A L I.

Asjata. Ametnik: Öhtupooled ja öhtud on igavad, peaks ennast vähehaaval edasi harima — aga see ei tasu ennast enam ära.

Ebameeldiv meeletuletus. Kohtunik: „Tahate tõendada, kaebealune, et seisate esimest korda kohtu ees, kuid mulle tundub, et teid juba üsna hästi tunnen.“

Kaebealune: „Väga võimalik, herra kohtunik, käisin sagedasti „Mustas Kassis.““

Valesti mõistnud. Daam (uuele toatüdrukule): „Ja enesestki mõista, armuke si ma oma majas ei salli.“

Toatüdruk: „Arusaadav, see poleks ka ju sünnis abielus daamile.“

Proua: „Mäletad sa, armas Karl, kuidas me pulmareisil mere kaldal käsi käes jalutasime?“

Herra: „Tee lühidalt — sul on vist uut kübarat tarvis?“

„Kardate teie ka surma?“

„Mitte põrmugi. Ega ta enne ei tule, kui alles elu lõpul.“

Jäme tõde.

„See herra on Sinu naha üle löönud?!“

„Jah. Aga ta on minu naha kullaga üle löönud!“

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Ei võimaldada ühisusele avaramatja
 laojärjerikkamat tegevust, määras
 T./Ü. «OMA» volikoogu 29. apr. 1923. a.
 liikme osamaksuks

1.000 MARKA.

Juhatus palub austatud liikmeid oma osamaksu
 täiendada selle summani 31. detsembr. 1923. a

Ühisuse juhatuse tegevuskavas seisab palju
 üldvojalikke kavatsusi, nagu ühissöögimaja,
 riiete- ja jalanõudetöökoda asutamine ning abi-
 kaupluste võrgu laiendamine, mis tarviliku ka-
 pitaali puudusel teostamata seisavad.

«OMA» on suurim tarvitajeteühisus Eestis liik-
 mearvu poolest, olgu ta suurim ka oma tege-
 vuse poolest!

UUSI LIKMEID VÕETAKSE ALATI VASTU.

„210“

järgmises numbr. hulk pilte

Jaapani tähtsamatest linnadest, ehi-
 tustest ja maavärfemise hävitus-
 tööst.

Peale selle huvitavad pildid
 Nõukogude Wenemaast.

OSKAR VIKMANNI
 KELLASEPÄÄRI JA ESI-ESEKLASSI PARANDUSTÖÖKODA
 -- VIRU TÄNAV Nr. 15 --

A. S. „Massoprodukt“ mööblivabrik.

Vabrik ja juhatus: S. Tartu mnt. nr. 61-d, kõnetr. 18-96. Vabriku ladu
 kesklinnas: Harju tän. 46, kõnetr. 7-75.

Moodsad mööblid

koogu toasiseseadetena.

Nahkmööblid kabinettidele.

Rikkalik ladu valmis tubadest.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda. Pikk tän. 2.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse
kirjastusel ilmunud raamatute

nimekiri.

- Jaunart Jauram.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.
- Jaunart Jaurami jõngermannid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.
- Jõngermannide jandid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.
- Minu kodust.** Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.
- Laste Rõõm.** Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 250 mrk.
- Füüsika.** I, II ja III. jagu. M. Kesküla ja E. Maltenek. Hind I. jagu 300 mrk., II. jagu 180 mrk. ja III. jagu 250 mrk.
- Kaubateadus I.** A. Aljak. Hind 100 mrk.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mrk.
- Töökool ja õpekool.** Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.
- Parlament.** Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.
- Kuidas kunstlikult nooreks saada.** Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. Hind 100 mrk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tösijuhtumised. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljeton. O. Luts. Hind 100 mrk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.
- Saatused tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 mrk.
- Frithjof.** Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.
- Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.
- Täielik malemängu õpetus.** A. Burmeister. Hind 135 mrk.
- Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mrk.
- Kolm muinasjuttu lastele.** Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.
- Mida võiks igäiks suguhaigustest teada.** Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.
- Pärisosa.** Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.
- Käsitöökivi.** Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.
- Eestlaste sugu.** M. J. Eisen. Hind 200 mrk.
- Kaubateadus 2.** A. Aljak. Hind 160 mrk.
- Immensee.** Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

Pealadus :

Mooses ja prohvetid. Usuteadusline töö. Ed. Tennmann. Hind 200 mrk.

Laenatud naine. Jutustus Ameerika miljonääride elust. O. Höcker. Hind 50 m.

Keedu ja majapidamise juht. A. Tannebaum. Hind 140 mrk.

Marsi elanikud. Humoreskid. Tõnu Tõres. Hind 25 mrk.

Riigielu põhijooned. G. Laurentius. Hind 100 mrk.

Individualism. G. Laurentius. Hind 65 mrk.

Kõlbluse jumal. Näidend. K. Laurberg. Hind 40 mrk.

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes. Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

„AGU“

on loetavam Eesti ajakiri.

„AGU“ on sisuliselt kõige huvitavam ja mitmekesisem ajakiri.

„AGU“ on kõige pildirikkam ajakiri.

„AGU“ ilmub korralikult igal nädalal, tema kestev ilmumine on kindlustatud „PÄEVALEHE“ osaühisuse poolt.

„AGU“ toob ainult väärtuslikku ja kõlbulikku lugemismaterjali.

„AGU“ toob pilte tähtsamatest sündmustest, tegelastest ja kujutavast kunstist.

„AGU“ ei peaks üheski majas puuduma!

Tellige „AGU“ ja soovitage kõigile oma tuttavatele!

„AO“ tellimise hind: ühes kuus 120 mk.
kahes „ 240 „
kolmes „ 360 „
Üksiknumber 30 „

„AOS“ kuulutamine on kasulik, sest ajakirja, iseäranis pildiajakirja, ei visata kohe ära nagu ajalehte, vaid hoitakse alal ja võetakse mitmel korral kätte.

Nii on ajakirja kuulutusel **kestev mõju!**

Kuulutuste hind: 1 lehekülg 3500 marka
1/2 „ 1750 „
1/4 „ 875 „
1/8 „ 440 „
1/16 „ 220 „

Tellimisi ja kuulutusi võtab vastu „PÄEVALEHE“ ja ajakirja „AGU“
kontor Tallinnas, Pikk tän. 2.

Kirjade aadress: Tallinn, Pikk tän. 2, „Agu“.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus
(Päevaleht).